

s. M. Loyola Opiela, s. M. Małgorzata Kaput, s. M. Edyta Piekarcz, s. M. Agnieszka Kornobis, s. M. Edmundiana Zymróz, s. M. Damaris Chudzik

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO WEDŁUG KONCEPCJI PEDAGOGICZNEJ BŁ. EDMUNDA BOJANOWSKIEGO¹

Wstęp

Bł. Edmund Bojanowski (1814 – 1871) od 1850 r. zakładał ochronek wiejskie, określając jasno i szczegółowo ich organizację i misję prowadzonej w nich działalności opiekuńczo – wychowawczej. Uczynił to sięgając do dorobku ówczesnej praktyki i teorii pedagogicznej oraz gruntownej diagnozy potrzeb i problemów społecznych w środowisku, któremu służyły. Z prowadzonego przez bł. E. Bojanowskiego dziennika², korespondencji³, notatek⁴ poznajemy, że przyjmuje on chrześcijańską filozofię wychowania i zgodnie z nią formułuje jego cele. Wskazuje również konkretne zadania wychowawcze, dobiera do nich najbardziej odpowiednie formy organizacyjne, posługuje się bardzo elastycznie różnorodnymi metodami i technikami oddziaływania wychowawczego, zwracając uwagę na konieczność znajomości potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci. Prowadzenie ochronek powierzył założonemu przez siebie w tym celu Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek, które w nich realizowały jego koncepcję pedagogiczną podejmując działalność wychowawczą, wspomaganą działaniami opiekuńczymi, oświatowymi i kulturalnymi wobec dzieci, ich rodzin i środowiska. Obligował je przy tym do najwyższej staranności – *co do prowadzenia dzieci, zachowywać najdrobniejsze szczegóły, które są przepisane, bo nie uwierzycie, jak wielkiej w tym jest wagi każda, choćby rzecz najdrobniejsza i w szczegółach określił zasady ich pracy przepisami Reguły⁵.*

Zebrane przez bł. E. Bojanowskiego materiały i jego własne przemyślenia na temat wychowania – jego podmiotu, metod, środków i form oraz organizacji i działalności ochronek, są wciąż bogatym źródłem dla określenia istotnych elementów jego systemu wychowania i zawartej w nim koncepcji pedagogicznej opartej na wartościach chrześcijańskich. Stanowią również

---

¹ Program wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego po uzyskaniu recenzji programu dokonanej przez mgr Ewę Brańską i mgr Dorotę Bogucką (religijny obszar wychowawczo – dydaktyczny opiniował ks. prof. dr hab. Władysław Kubik SJ we współpracy z mgr Teresą Czarnecką) został dopuszczony do użytku decyzją Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2008 roku. Numer dopuszczenia: DPN-5002-19/08. Po wejściu w życie nowej podstawy programowej (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*) w miesiącu kwietniu 2009 r. dokonano korekty programu i dostosowano go do jej wymagań. Program jest zgodny z obowiązującą podstawą programową i spełnia wszystkie warunki określone w Rozporządzeniu. Potwierdza to recenzja współautorki podstawy programowej p. Ewy Zielińskiej z dnia 14.04.2009 r.

² *Dziennik Edmunda Bojanowskiego (1853 - 1871)*, rękopisy w Archiwum Głównym Służebniczek Dębickich (AGSD) w Dębicy.

³ *Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829 - 1871*, red. L. Smółka, Wrocław 2001.

⁴ *Notatki Edmunda Bojanowskiego*, AGSD, rękopisy.

⁵ *Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga-Rodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1867.

aktualne wskazania w prowadzeniu wychowania przedszkolnego dzisiaj oraz opracowania jego programu, który jest opisem sposobu realizacji zadań ustalonych zgodnie z obowiązującą podstawą programową wychowania przedszkolnego. Jej wymagania są zbieżne z zamiarem bł. E. Bojanowskiego, który przestrzegał i zabiegał o to, by względy wychowawcze w okresie przedszkolnym przeważały nad innymi, aby ochronki nie stawały się *tylko przytułkiem nędzy, albo tylko szkołą przesiąkniętą pedantyzmem teoretycznym*, lecz uwzględniały potrzeby i możliwości dziecięcego wieku, szanując jego prostotę⁶, zgodnie z zasadą: im młodsze dzieci tym więcej zabaw, a następnie coraz więcej zajęć praktycznych i dydaktycznych.

Bł. E. Bojanowski zwraca uwagę na ważność i konieczność integralnego wpływu wychowawczego. Przestrzega przed oddzielaniem sfery duchowej od życia codziennego i związanych z nim doświadczeń; wychowania religijnego, moralnego, od wychowania fizycznego, intelektualnego i społecznego. W Biblii, historii i literaturze w umiejętny sposób odnajduje zasady i wzory osobowe, tak ważne w wychowaniu. Wszystko zaś łączy z rytmem otaczającego świata. W poszukiwaniu kształtu oddziaływań wychowawczych na dzieci bardzo często odwołuje się do prostoty i ideału życia rodzinnego, zaszczytnej roli kobiety, jako matki i wychowawczyni oraz harmonii istniejącej w życiu ludzkim i świecie przyrody, z której czerpał ważne wskazania dla integralnego rozwoju wychowanków zwracając uwagę na ważność moralnego wpływu zarówno na dzieci jak i dorosłych⁷.

Metody i środki wychowania, które bardzo szczegółowo opisał, zaleca ściśle dostosowywać do indywidualnych możliwości dziecka i jego wieku, tak by proces wychowania w sposób harmonijny obejmował wszystkie sfery jego rozwoju podkreślając, że *zadaniem wczesnego wychowania nie jest żadna szkolna nauka, lecz nauka życia*⁸, a *dzieci w ochronce mają być już z małości zaprawiane do spraw całego życia ludzkiego*⁹. Za podstawowy warunek realizacji tego wskazania uznawał przykład życia wychowawczyni wartościami chrześcijańskimi i narodowymi oraz jej przekaz, podkreślając, że *słowa nauki tu nie wystarczą; dzieci, nie słowem, lecz życiem uczyć trzeba, jak żyć mają*¹⁰.

Plan dnia, tygodnia związany z porami roku i okresami roku liturgicznego wyznacza układ treści programowych realizowanych przy użyciu różnorodnych metod, środków i form zajęć, którym obrzędowość o rozbudowanej symbolice oraz bogatej oprawie artystycznej nadaje niepowtarzalny klimat i w sposób sugestywny odnosi do świata wartości, które wychowanek przyswaja sobie tak, by w przyszłości kierował się nimi w życiu.

Koncepcja pedagogiczna bł. E. Bojanowskiego realizowana jest do dziś w ochronkach, które są formą edukacji przedszkolnej prowadzoną przez Siostry Służebniczki. Znalazła ona wyraz w niniejszym programie wychowania przedszkolnego, w opracowaniu którego korzystano z konsultacji naukowej prof. Krystyny Chałas i ks. prof. Mariana Nowaka z Instytutu Pedagogiki KUL oraz mgr Barbary Rokickiej – doradcy metodycznego wychowania przedszkolnego.

---

⁶ Por. AGSD, B-h-1, k. 12r.

⁷ Por. AGSD, B-i-1, k.1r – 13r.

⁸ Por. AGSD, B-f-1, k.12v.

⁹ *Reguła ..., Reguły w szczególności* § 15.

¹⁰ AGSD, B-f-1, k. 15v.

1. Charakterystyka programu

Cel programu

Celem programu wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. E. Bojanowskiego jest integralne wychowanie i pełny rozwój dziecka, w odniesieniu do chrześcijańskiego systemu wartości oraz jego udostępnienie dla nauczycieli, dla których cele wychowania są zbieżne z niniejszym programem. Program przeznaczony jest dla przedszkoli katolickich.

Program wychowania przedszkolnego – jako pełny opis zadań wychowawczych i dydaktycznych jest zorientowany na osobę dziecka z uwzględnieniem jego indywidualności, specyfiki rozwoju, potrzeb opiekuńczych i całej dotychczasowej historii jego doświadczeń społeczno - kulturowych. Integralną częścią programu jest praca wychowawcza, opiekuńcza i dydaktyczna każdego nauczyciela w odniesieniu do celu zawartego w obowiązującej *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych*. W tym względzie wyznacza się zadania w zakresie rozwoju:

- fizycznego,
- psychicznego,
- umysłowego,
- społeczno – moralnego,
- kulturowego,
- religijnego.

Realizacja niniejszego programu wychowania przedszkolnego, ściśle połączona z działaniami opiekuńczymi, obejmuje spektrum zadań w zakresie trzech obszarów:

- wychowania;
- zdobywania wiedzy istotnej dla wychowania;
- kształcenia umiejętności istotnych dla wychowania.

Zaplanowany i realizowany program wychowawczo - dydaktyczny i opiekuńczy będzie zindywidualizowany i ostatecznie w swoich szczegółach jego realizacja będzie efektem pracy całego grona pedagogicznego, a także przedstawicieli rodziców oraz sugestii wynikających z diagnozy rozwoju dzieci i specyfiki środowiska. Działania wynikające z treści programowych powinny się wyrażać w codziennej pracy edukacyjnej pracowników oraz w specjalnie zaprojektowanych formach aktywności budujących, rozwijających i uzupełniających wychowawcze uwarunkowania dzieci uczęszczających do przedszkola.

Podstawy opracowania programu

Podstawę do opracowania programu stanowią: teoretyczne przesłanki pedagogiki personalistycznej, koncepcja integralnego wychowania Stefana Kunowskiego, koncepcja pedagogiczna bł. E. Bojanowskiego, charyzmat Sióstr Służebniczek, którym jest służba dzieciom, ubogim i chorym, wiedza i praktyka pedagogiczna wynikająca z tradycji i współczesnej działalności oświatowej i opiekuńczo – wychowawczej Zgromadzenia oraz obowiązująca *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych*.

W formułowaniu celów oraz tworzeniu programu korzystano ze współczesnych osiągnięć nauki i praktyki pedagogicznej, aby w sposób odpowiadający aktualnej rzeczywistości wychowania przedszkolnego, zaadoptować to, co wynika ze specyfiki koncepcji pedagogicznej bł. E. Bojanowskiego. Zawiera ona konkretne ideały i wzory osobowe, jasno określoną misję i wizję działalności opiekuńczo – wychowawczej w ochronkach - przedszkolach, koncepcję wychowania i pracy dydaktycznej, które razem czynią oparty na nich program wychowania przedszkolnego nie tylko alternatywą wobec innych propozycji, ale wręcz bardzo atrakcyjnym i potrzebnym współcześnie.

2. Ochronka – przedszkole i jej specyfika

Jedną z bardzo ważnych podstaw opracowania programu stanowi teoria i bogata praktyka wychowania dziecka w wieku przedszkolnym w ochronkach prowadzonych przez Siostry Służebniczki jako realizacja wskazań pedagogicznych bł. E. Bojanowskiego. Tworząc ochronki stworzył on system wychowania stanowiący spójną całość, na którą składają się zintegrowane, logicznie z siebie wynikające takie elementy jak: założenia, ogólne i szczegółowe cele wychowania wyznaczające konkretne zadania wychowawcze, zasady oparte na przejrzystym systemie wartości, metody i techniki wychowania i opieki oraz jego formy organizacyjne. Za podstawowy czynnik warunkujący jego funkcjonowanie uznał osobę wychowawczynie - jej osobowość, filozofię życia i kwalifikacje, bardzo duży nacisk kładąc na niezastąpioną wartość oddziaływania jej własnym przykładem.

Przybliżenie istotnych elementów pracy w ochronkach prowadzonych dzisiaj stanowi propozycję konkretnej formy organizacyjnej, która przy stałych założeniach, celach i zasadach, zakłada elastyczność i zmienność pozostałych elementów, wynikającą ze zmian, uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a dzięki swej dynamice pozostaje wciąż aktualna.

Wizja ochronki

Ochrona, czyli urzeczywistnianie wartości, w tym głównie budowanie chrześcijańskiego systemu wartości poprzez przekazywanie ich w procesie integralnego wychowania dziecka, zachowywaniu tradycji i wsparciu rodziny dla moralnego odradzania i zachowania tożsamości narodu.

Misja ochronki

- Integralne wychowanie dzieci w wieku przedszkolnym w odniesieniu do chrześcijańskiej hierarchii wartości z uwzględnieniem możliwości i potrzeb miejsca i czasu.
- Nauczanie oraz kształcenie umiejętności istotnych dla wychowania osobowości ukierunkowanych na wartości najwyższe – prawda, dobro, piękno, zatroskanych o dobro wspólne i gotowych podjąć wysiłek odpowiedzialności za siebie i innych bazując na konkretnych ideałach i wzorach osobowych czerpanych z Biblii, historii, tradycji i współczesności.
- Współpraca z rodziną w procesie wychowania dziecka oraz wsparcie rodziców w pełnieniu ich funkcji opiekuńczych i wychowawczych.

- Propagowanie wartości społecznych, moralnych, religijnych, narodowych, rodzinnych i kulturowych w środowisku i wdrażanie do ich urzeczywistnienia.
- Współpraca ochronki z innymi instytucjami i organizacjami.

3. Specyfika wychowania w ochronkach

Ochronki są przedszkolami z właściwą sobie specyfiką, która wynika z misji i posłannictwa Zgromadzenia Sióstr Służebniczek określonych przez Założyciela bł. E. Bojanowskiego. Specyfika ta wyraża się w:

- Wychowaniu integralnym zmierzającym do pełnego rozwoju dziecka, w którym osoba wychowawczyni kierując się dobrem dziecka, zgodnie z jego indywidualnymi zdolnościami, wspiera wychowanka unikając uczestnictwa w tendencjach wychowania do wybujałego indywidualizmu zorientowanego nadmiernie na sukces czy ograniczenia jedynie do wyrównywania braków. Czyni to poprzez osobisty przykład, przekaz wartości, podawane treści, umiejętnie dobrane metody i środki wychowania, odpowiednio dostosowane do wieku i możliwości dziecka oraz stałą współpracę z jego rodziną.
- Działaniach, które podejmują Siostry w poczuciu pełnienia misji służby wartościom, zmierzając do ochrony i urzeczywistnienia wartości oraz godności osoby wychowanka poprzez odkrywanie i rozwijanie jego darów nadprzyrodzonych i naturalnych w odniesieniu do rzeczywistości, w jakiej żyje i do jakiej zmierza.
- Pracy wychowawczo – dydaktycznej i opiekuńczej nastawionej na udział w szeroko pojętych działaniach integracyjnych dotyczących zróżnicowania co do stanu zdrowia, sprawności, statusu społecznego, materialnego oraz różnic pokoleniowych.
- W realizacji misji i wizji pracy wychowawczej podejmowanej przez Siostry w ochronkach, w której należy podkreślić nade wszystko specyfikę klimatu wychowawczego i wynikające z niego konsekwencje dla osób pracujących i całych środowisk związanych z ochronkami.
- Zakresie tych oddziaływań w ochronkach, który przekracza wymiar jedynie widzialny, rozszerzając się na wymiar łaski i transcendencji, w tym także na ideały i wartości związane z życiem codziennym, a dotykające tajemnicy świętych obcowania i nadprzyrodzoności.

4. Zasady wychowania w ochronkach Sióstr Służebniczek Dębickich

Główną strategią oddziaływania wychowawczego w ochronkach jest strategia świadectwa, która polega na wywołaniu u wychowanka mechanizmu identyfikacji, widzianej jako nawet często nieświadome przejęcie pewnych cech drugiej osoby (nauczyciela, wychowawcy). Wychowanek i wychowawca (w tym przypadku zatem nie tylko dziecko, ale również rodzice i nauczyciele) utożsamiają się z pewną osobą, tzn. przyswajają sobie lub wprowadzają w swoje życie pewne cechy innej osoby i przemieniają je w swoje własne według wzorca, jaki jest mu dany przez wychowawcę. Identyfikacja ma miejsce już przy przyswojeniu sobie doświadczenia innych osób, a przez proces włączenia ich we własne życie wywiera wpływ na rozwój osobowości.

Dzięki tej strategii zwłaszcza Siostry, nauczycielki i wychowawczynie, jako osoby tzw. personalny symbol wartości¹¹, pomagają dziecku w nabywaniu i urzeczywistnieniu takich samych wartości. Zachodzi to nie tyle przez proces poznania lub przedstawiania wartości, lecz przez ukazywanie życia zgodnego z deklarowanymi wartościami.

Do zasad wychowania stosowanych w ochronce należą:

- Zasada świadomego i celowego organizowania przez wychowawczynię sytuacji wychowawczych oraz wykorzystanie dla celów wychowawczych codziennych wydarzeń i sytuacji życiowych.
- Zasada integracji praw i potrzeb związanych z rozwojem dziecka, jego naturą i rozwijanie ich zgodnie z celem wychowania.
- Zasada dbałości o harmonijny rozwój, w którym każda sfera jest jednakowo ważna. Działania wychowawcze w sposób integralny są ukierunkowane na wszystkie sfery rozwoju dziecka.
- Zasada wykorzystania ważnej roli spuścizny kulturalnej jako środka wychowawczego. Odwołanie się do polskiej tradycji i kultury wpisuje się w konkretne uwarunkowania i prowadzi do wychowywania we wspólnocie kościelnej, kulturowej, narodowej, dokonując wszczepienia w problematykę czasu, w jakim żyje człowiek.
- Zasada budowania wspólnoty osób.
- Zasada pielęgnowania tzw. rytuału ochronki (obrzędowość, zwyczaje związane z przeżywaniem pór dnia, dni tygodnia i pór roku), przybliżającego określone ideały i wartości. Zwraca się w niej uwagę na duchowość, na transcendencję, na egzystencję człowieka wypełnioną wartościami; podkreśla się problem odpowiedzialności, poczucia obowiązku i godności osoby ludzkiej.
- Zasada integracji wartości kulturalnych z wartościami życia, co powinno zachodzić także na etapie życia wspólnotowego poprzez autentyczne relacje osobowe wychowanków z Siostrami.
- Zasada współdziałania ochronki z rodziną i środowiskiem w procesie integralnego wychowania dziecka.

5. Zasady współpracy z rodziną i podejmowane zadania

Mając na uwadze i doceniając fakt, że rodzina jest dla dziecka naturalnym środowiskiem wychowawczym, w którym rozwija się osobowość dziecka, gdzie nabywa ono podstawowych nawyków i otrzymuje wzory zachowań ochronka podejmuje stałą współpracę z rodzicami. Właściwie zorganizowana współpraca obu środowisk wychowawczych w przekazie systemu norm i wartości, integralnym rozwoju i wychowaniu dziecka oparta jest na następujących zasadach:

- Zasada jasnego informowania rodziców o specyfice wychowania w ochronce, zasadach współpracy z rodziną oraz konsekwentnego ich przestrzegania dla osiągnięcia celu wychowania w ochronce.

---

¹¹ Zob. M. Nowak, *O wartościach chrześcijańskich w wychowaniu*, "Kultura i Edukacja". Toruń, 2 (2) 1992, s. 49.

- Zasada pierwszeństwa prawa rodziców do wychowania dzieci (mowa o prawie naturalnym) z uwzględnieniem ich praw rodzicielskich, także w związku z planowaniem działań wychowawczych w ochronce.
- Zasada pomocniczości polegająca na służbie rodzinie i niesieniu jej pomocy w wychowaniu dziecka.
- Zasada indywidualnego podejścia do dziecka i jego rozwoju oraz rozwoju wspólnoty osób. Podkreśla się respekt wobec tajemnicy dziecka, a uwzględniając wychowanka, jako pierwszy faktor wychowania, jego wartość jako osoby.
- Zasada indywidualnego podejścia do potrzeb, możliwości i problemów rodziny.
- Zasada współpracy podmiotowej - wypracowywanie wspólnego stanowiska nauczycielki i rodziców wobec dziecka i współdziałanie w procesie jego integralnego wychowania.
- Zasada rzetelnego i dyskretnego informowania rodziców o postępach dziecka, jego problemach i potrzebach dostrzeganych w trakcie realizacji zadań wychowawczo – dydaktycznych i opiekuńczych.
- Zasada angażowania rodziców w życie ochronki i jej funkcjonowanie – np. rada rodziców, zebrania rodziców.
- Zasada organizowania różnych form czynnego zaangażowania rodzin w uroczystości religijne, patriotyczne i okolicznościowe, w spotkania integracyjne, rekreacyjne i formacyjne, także z udziałem specjalistów.

6. Struktura programu

Program wychowania przedszkolnego stanowi opis sposobu realizacji zadań zgodnych z obowiązującą podstawą programową wychowania przedszkolnego obejmujący sześć obszarów.

Treści wychowawczo – dydaktyczne i opiekuńcze do poszczególnych obszarów zostały opracowane na podstawie następujących celów szczegółowych:

Obszar fizyczny – prawidłowy rozwój fizyczny dziecka:

- wyrabianie nawyków higienicznych i zachowań prozdrowotnych,
- stopniowe i harmonijne rozwijanie sprawności fizycznej,
- wdrażanie do przestrzegania zasad bezpieczeństwa,
- poznanie i rozwijanie zmysłów,
- rozwijanie sprawności i umiejętności praktycznych.

Obszar umysłowy – wszechstronny rozwój intelektualny dziecka:

- rozwijanie procesów poznawczych,
- kształtowanie wyobraźni,
- ćwiczenie i rozwijanie pamięci (logika, matematyka, literatura, poezja, przyroda),
- rozwijanie intelektu, mowy, twórczego myślenia i działania,
- rozwijanie talentów i zdolności.

Obszar społeczny – właściwy rozwój emocjonalny, kształtowanie postaw społecznych i patriotycznych:

- uczenie rozpoznawania, nazywania i radzenia sobie z emocjami,
- kształtowanie sfery uczuciowej,

- wdrażanie w system wartości i norm społecznie akceptowanych (w rodzinie, przedszkolu, w społeczeństwie, ojczyźnie),
- ukazywanie wartości więzi rodzinnych i kształtowanie postaw sprzyjających przyjęciu przyszyłych ról w rodzinie,
- poznanie i kultywowanie zwyczajów i tradycji (rodzinnych, religijnych, narodowych),
- kształtowanie postaw i zachowań sprzyjających nawiązaniu poprawnych relacji z rówieśnikami i środowiskiem,
- kształtowanie postaw sprzyjających świętowaniu, obrzędowości, wspólnotowości i spędzaniu wolnego czasu w rodzinie i środowisku,
- wdrażanie do szacunku wobec pracy swojej i innych.

Obszar kulturowy – kształtowanie zmysłu estetycznego:

- uwrażliwianie na piękno otaczającego świata,
- rozwijanie twórczości teatralnej,
- rozwijanie wrażliwości muzycznej,
- uczenie umiejętności odbioru różnych dzieł sztuki i tworzenia własnych prac plastyczno – technicznych.

Obszar moralny – kształtowanie szlachetnego charakteru i prawości obyczajów:

- kształtowanie sumienia, właściwej samooceny i odpowiedzialności za własne czyny z wykorzystaniem systemu nagród i kar,
- kształtowanie odpowiedzialnego stosunku do siebie, drugiego człowieka, obowiązków wynikających z nauki, pracy, życia w rodzinie i społeczeństwie,
- kształtowanie wrażliwości na potrzeby i problemy ludzi ubogich, chorych, samotnych, starszych oraz motywacji do niesienia im konkretnej pomocy.

Obszar religijny - rozwijanie i umacnianie wiary:

- wprowadzanie w świat symboli i wartości religijnych przybliżających rzeczywistość Chrztu świętego i wynikającej z niego prawdy o dziecięctwie Bożym,
- ukazanie Dzieciątka Jezus jako wzoru do naśladowania dla dziecka, a Świętej Rodziny jako wzoru dla rodziny, roli Aniołów Stróżów i przykładu świętych,
- poznawanie i przyswajanie norm zawartych w prawie naturalnym i Bożym,
- przybliżanie prawdy o życiu człowieka w wymiarze doczesnym i wiecznym,
- uczenie i wprowadzanie w praktyki religijne i uczynki miłosierne,
- wprowadzanie do przeżywania wydarzeń roku liturgicznego.

Wychowanie dziecka w przedszkolu, tak ważne dla kształtowania zrębów przyszłej, pełnej osobowości człowieka zmierza do ukształtowania wychowanka otwartego na dalszy rozwój i zdolnego w przyszłości do:

- Akceptacji siebie i swojej życiowej sytuacji, co będzie dla niego inspiracją do odpowiedzialności za własny rozwój (fizyczny, umysłowy i obyczajowy), zmierzający do pełni człowieczeństwa oraz do twórczego przekształcania rzeczywistości, w jakiej żyje. W kształtowaniu swych życiowych postaw jest otwarty na odnoszenie się do wzorców osobowych: biblijnych, świętych, postaci historycznych, osób znaczących.
- Podejmowania i kształtowania odpowiedzialnych relacji osobowych z ludźmi i z Bogiem w postawie świadomej i ufnej zależności od Boga, wolności, odpowiedzialności i

wrażliwości na potrzeby i problemy drugiego człowieka oraz ofiarnej służby wobec młodszych, słabszych, chorych, starszych i ubogich.

- Wdzięczności wobec Boga i ludzi, pielęgnowania i rozwijania dobra w sobie, z wiarą i nadzieją przeżywając sukcesy życiowe oraz w sposób twórczy pokonując trudności i kryzysy.
- Oceny swojego postępowania i zmiany złych postaw i zachowań, podejmowania trudnych i odpowiedzialnych decyzji zdecydowanie opowiadając się po stronie dobra i świadomie rezygnując z tego, co złe.
- Otwartości na poznawanie historii, tradycji, kultury narodu, rozwijanie ducha patriotyzmu zachowując tradycje i obyczaje rodzinne, narodowe i religijne.
- Wrażliwości na piękno natury, którą szanuje, pielęgnuje i ochrania oraz z troską o znajomość i rozwój kultury.
- Doceniania wartości i godności życia swojego i innych, dbania o rozwój duchowy, psychiczny i fizyczny w odniesieniu do perspektywy doczesnej i nadprzyrodzonej.
- Podjęcia w przyszłości właściwych ról życiowych, obowiązków związanych z nauką, pracą, życiem w rodzinie, społeczeństwie i służenia mu odpowiednio, stosując wiedzę i umiejętności w konkretnych dziedzinach i sytuacjach życia.

Wyznacznikiem dla nauczyciela jak prowadzić dziecko, aby dążyło do osiągnięcia powyższego ideału są przewidywane osiągnięcia pracy wychowawczo - dydaktycznej oraz proponowane procedury osiągania celów.

7. Treści programowe

Plan programu

Obszar wychowawczo - dydaktyczny	Treści wychowawczo - dydaktyczne
Fizyczny	Higiena osobista
	Higiena spożywania posiłków
	Higiena otoczenia
	Zdrowie
	Bezpieczeństwo
	Aktywność ruchowa
	Wypoczynek
	Zmysły
	Działania praktyczne
Umysłowy	Mowa i myślenie
	Przygotowanie do nauki czytania
	Przygotowanie do nauki pisania
	Literatura i poezja dziecięca
	Matematyka
	Przyroda
	Talenty i zdolności moje i innych
Spoleczny	Świat emocji i uczuć
	Moja rodzina
	Społeczność ochronki
	Najbliższe otoczenie
	Moja Ojczyzna
	Człowiek i jego praca
Kulturowy	Piękno
	Teatr
	Muzyka i taniec
	Sztuka
Moralny	Prawda
	Dobro
	Miłość i miłosierdzie
	Przyjaźń
Religijny	Symbole religijne
	Wiara
	Dzieciństwo Boże
	Praktyki religijne
	Rok liturgiczny

Obszary wychowawczo - dydaktyczne

Realizacja Programu wychowania uwzględnia sześć obszarów, których kolejność została ułożona tak, iż ukazuje wynikającą z potrzeb i możliwości rozwojowych dziecka potrzebę większej koncentracji w procesie wychowawczo – dydaktycznym u dzieci młodszych na obszarze fizycznym, a stopniowo z wiekiem coraz większe zróżnicowanie pod względem intensywności i stopnia trudności zmierzające do rozwoju w obszarze umysłowym, społecznym, kulturowym, moralnym, religijnym. Zawsze jednak, zarówno u dzieci młodszych jak i starszych, nauczyciel w sposób zindywidualizowany obejmuje swymi działaniami wszystkie obszary, mając na uwadze stopniową realizację celów edukacji przedszkolnej dziecka.

Treści wychowawczo – dydaktyczne zawarte w programie wychowania przedszkolnego zostały tak sformułowane, by nauczyciel miał świadomość jakie umiejętności, sprawności i wiadomości powinno opanować dziecko w czasie edukacji przedszkolnej. W programie nie wprowadzono podziału na grupy wiekowe. Poszczególne obszary zawierają treści zróżnicowane pod względem stopnia trudności: od łatwiejszych do trudniejszych. Zróżnicowanie to ma na celu pomoc nauczycielowi w odpowiednim doborze zadań i sposobów ich realizacji z uwzględnieniem potrzeb i możliwości dzieci.

Przyjmujemy spiralny sposób realizacji treści wychowawczo – dydaktycznych programu, dzięki czemu dziecko powraca w czasie swej edukacji przedszkolnej do przekazywanych przez nauczyciela treści, by móc je poznawać w sposób coraz bardziej poszerzony i utrwalać. W każdym obszarze określone zostały efekty pracy wychowawczo – dydaktycznej, które są kompetencjami, jakimi powinno wykazywać się dziecko pod koniec procesu wychowania przedszkolnego.

Realizacja treści dokonuje się podczas zajęć prowadzonych przez nauczyciela, który dobiera metody najbardziej odpowiednie do możliwości i potrzeb dzieci oraz stosuje odpowiednie procedury dostosowane do tematu zajęcia. W realizacji treści we wszystkich obszarach nauczyciel buduje odpowiednie procedury wykorzystując metody słowne, oparte na obserwacji i z dominacją działalności umysłowej dzieci w sposób umiejętny posługuje się różnymi środkami (formami) pracy dla podawania wiedzy, kształtowania wyobraźni oraz pojęć i postaw społeczno - moralnych, estetycznych, matematycznych i innych. Podstawowymi są pogadanki, opowiadania, rozmowy, gry i zabawy, dla organizacji i ubogacenia których nauczyciel wykorzystuje literaturę, wiersze, zagadki, przysłowia, piosenki, historyjki obrazkowe o różnorodnej tematyce dostosowanej do realizowanych treści. We wskazówkach metodycznych niniejszego programu podano ich charakterystykę, gdyż są podstawowymi w działaniach nauczyciela realizującego program oraz zawierają wskazania sprawdzone w praktyce.

Treści wychowawczo – dydaktyczne przekazywane przez nauczyciela w pogadankach, opowiadaniach z wykorzystaniem poezji, piosenek, gier i zabaw organizowanych są praktycznie ukazywane i przeżywane przy pomocy odpowiednich procedur osiągania celów. Najczęściej stosowane są formy pokazowe - pokazywanie przedmiotów, map, obrazów, zjawisk, czemu towarzyszy słowo, które jest pomocnicze w obserwacji, może też być wycieczka, film, inscenizacja itp., formy praktyczne, aktywność ruchowa, ćwiczenia

samoobsługowe itp. – ukierunkowane na pobudzanie działalności dzieci o charakterze twórczym i ćwiczeniowym.

1) Obszar wychowawczo - dydaktyczny: FIZYCZNY

Treści wychowawczo - dydaktyczne	Przewidywane efekty pracy wychowawczo - dydaktycznej	Procedury osiągnięcia celów
<p>Higiena osobista:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z zasadami dbania o higienę osobistą. • Wdrażanie do troski o swoje ciało: mycie rąk, twarzy, zębów, czesanie się. • Wdrażanie do dbania o estetykę wyglądu zewnętrznego. • Przekazanie prawdy o tym, że ciało jest darem Pana Boga. • Kształtowanie postawy szacunku wobec własnego ciała. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • korzysta z toalety i przyborów toaletowych • poprawnie myje się i wyciera • samodzielnie myje zęby • nie używa przyborów higienicznych należących do innych dzieci • stara się dbać o estetykę wyglądu zewnętrznego • próbuje wyjaśniać, dlaczego należy troszczyć się i szanować własne ciało 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • spotkanie z pielęgniarką • rozmowa kierowana • wiersz • piosenka • teatrzyk • zabawy tematyczne • pokaz mycia rąk, twarzy, zębów, czesania • utrwalanie przyzwyczajeń związanych z troską o higienę osobistą w konkretnych sytuacjach dnia codziennego
<p>Higiena spożywania posiłków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z prostymi zasadami savoir – vivre przy stole. • Wdrażanie do prawidłowego posługiwania się sztućcami 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwie zachowuje się przy stole np. mówi umiarkowanym głosem, nie hałasuje • stara się estetycznie spożywać posiłki • próbuje prawidłowo posługiwać się sztućcami i serwetką • potrafi usłużyć innym przy stole 	<ul style="list-style-type: none"> • historyjka obrazkowa • zabawy tematyczne w kącie kuchennym • pokaz i nauka prawidłowego posługiwania się sztućcami i

<p>i serwetką.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do przestrzegania poznanych zasad dobrego wychowania przy stole. 	<ul style="list-style-type: none"> • uczy się nakrywać do stołu 	<p>serwetką</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokaz prawidłowego nakrywania do stołu • pełnienie dyżurów np. pomoc w nakrywaniu do stołu
<p>Higiena otoczenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrabianie nawyku dbania o ład i porządek w najbliższym otoczeniu. • Wdrażanie do angażowania się w proste prace porządkowe wykonywane przez dorosłych. • Przyzwyczajanie do pełnienia dyżurów (np. pomoc w nakrywaniu do stołu, dokarmianiu zwierząt hodowanych w przedszkolu, dbanie o kwiaty doniczkowe). 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie sprząta po sobie zabawki i odkłada je na wyznaczone miejsce • dba o ład w swojej półce, w sali, w szatni, w łazience • utrzymuje porządek na swoim stanowisku pracy • pozostawia ład po skończonej pracy • angażuje się w proste prace porządkowe wykonywane przez dorosłych (nauczyciela, rodziców, osoby z najbliższego otoczenia) • pełni dyżury porządkowe 	<ul style="list-style-type: none"> • inscenizacja • rozmowa kierowana • wiersz • piosenka • obserwacja bierna i czynna • zabawy tematyczne • pokaz wykonywania prostych prac porządkowych • działania praktyczne związane z utrzymaniem ładu i porządku w najbliższym otoczeniu • wykonywanie drobnych prac użytecznych
<p>Zdrowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z budową ludzkiego ciała. • Uświadamianie jak wielkim darem dla człowieka jest zdrowie. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa poszczególne części ciała • próbuje opowiedzieć jaka jest rola narządów wewnętrznych tj.: serce, żołądek, płuca • próbuje wyjaśnić dlaczego zdrowie jest wielkim darem 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie • oglądanie encyklopedii zdrowia dla dzieci • spotkanie z lekarzem

<ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do zachowywania zasad zdrowego odżywiania się. • Kształtowanie nawyku dbania o zdrowie. • Uwrażliwianie na to, co służy i szkodzi zdrowiu. • Przekazywanie prawdy o przemijalności ludzkiego życia. 	<ul style="list-style-type: none"> • wypowiada się na temat tego, jak należy troszczyć się o zdrowie • stara się dbać o zdrowie swoje i innych • stara się spożywać zdrowe produkty, owoce i warzywa • dostosowuje ubiór do danej pory roku i panujących warunków atmosferycznych • właściwie ocenia zachowania służące i zagrażające zdrowiu • wymienia przyczyny złego stanu zdrowia i samopoczucia • nazywa środki chemiczne szkodliwe dla zdrowia i życia • pamięta o tym, że człowiek z biegiem lat starzeje się, traci zdrowie, siły, a w końcu umiera 	<ul style="list-style-type: none"> • wycieczka do Poradni Zdrowia • indywidualne rozmowy z dziećmi • przysłowia • zagadki • zabawy tematyczne w kąciku lekarskim • zabawy ruchowe • ćwiczenia gimnastyczne • zabawy na świeżym powietrzu • spacer i wycieczki • spożywanie zdrowych produktów: owoców, sałatek, surówek • modlitwa prośby o zdrowie • modlitwa dziękczynna za powrót do zdrowia
<p>Bezpieczeństwo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznawanie z zasadami zachowania bezpieczeństwa obowiązującymi na terenie przedszkola, w najbliższym otoczeniu dziecka i w miejscach 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zabaw w sali, w ogrodzie, w domu i w różnych miejscach użyteczności publicznej • wybiera miejsca bezpieczne dla zabaw dziecięcych • stara się dbać o bezpieczeństwo swoje i innych 	<ul style="list-style-type: none"> • „wycieczka po przedszkolu” • ustalenie z dziećmi zasad bezpiecznej zabawy w sali i w ogrodzie • film edukacyjny dotyczący

<p>użyteczności publicznej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie właściwego zachowania się w sytuacjach zagrożenia (pożar, osoby nieznajome, wypadek, choroba). • Wdrażanie do przestrzegania przepisów drogowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumnie zachowuje się w sytuacjach zagrożenia • podaje numery telefonów na policję, straż pożarną, pogotowie • próbuje wyjaśniać symbolikę niektórych znaków drogowych i sygnalizatorów świetlnych • wyjaśnia konieczność przestrzegania przepisów drogowych • orientuje się w bezpiecznym korzystaniu ze środków transportu 	<p>zasad zachowania bezpieczeństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • historyjka obrazkowa • wiersz • piosenka • udział w „próbnym alarmie” na terenie przedszkola • spotkanie z policjantem • wycieczka na skrzyżowanie • wycieczki do: straży pożarnej, na policję
<p>Aktywność ruchowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie zabaw naśladowczych, zabaw i gier ruchowych oraz ćwiczeń gimnastycznych. • Uświadamianie ważności ruchu w życiu człowieka. • Wdrażanie do podejmowania aktywności ruchowej. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w zabawach naśladuje sposób poruszania się ludzi, ptaków, zwierząt • spontanicznie wybiera zabawy związane z ruchem • zachęca innych do aktywności ruchowej • chętnie uczestniczy w zabawach i grach ruchowych organizowanych w grupie • uczestniczy w ćwiczeniach porannych • uczestniczy w ćwiczeniach gimnastycznych prowadzonych metodami odtwórczymi i twórczymi (np. R. Labana, K. Orffa, A. M. Kniessów) • zachowuje prawidłową postawę ciała • reaguje na sygnał • biega 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa kierowana • ćwiczenia poranne • gry i zabawy ruchowe w sali i na świeżym powietrzu • gimnastyka • aerobic

	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymuje równowagę ciała • czworakuje • wspina się • skacze • podskakuje • rzuca do celu • toczy piłkę • pokonuje przeszkody 	
<p>Wypoczynek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznavanie z różnymi formami wypoczynku. • Wyrabianie nawyku umiejętnego wypoczywania (np. zajęcia i zabawy na świeżym powietrzu, spaceru i wycieczki). • Zapoznavanie ze sposobami relaksowania się (np. ulubione zabawy, słuchanie muzyki, odgłosów natury). 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie bierze udział w zajęciach i zabawach na świeżym powietrzu • uczestniczy w spacerach i wycieczkach niezależnie od pór roku • opowiada o tym, jak można wypoczywać • próbuje organizować sobie czas na wypoczynek • uczestniczy w zabawach relaksacyjnych • uczy relaksować się, gdy czuje się zmęczone, niespokojne • stara się wybierać proste prace i nabywa przekonania, że mogą być one formą wypoczynku 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • spaceru i wycieczki • zabawy w ogrodzie przedszkolnym • zabawy z chustą integracyjną • słuchanie muzyki relaksacyjnej • zabawy rozluźniające i wyciszające • własna aktywność dziecka
<p>Zmysły:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie poszczególnych narządów zmysłów (wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku) poprzez różnorodne zabawy i ćwiczenia. • Stwarzanie okazji do poznawania 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach rozwijających zmysły • poznaje otaczającą rzeczywistość wielozmysłowo • próbuje opowiedzieć, jaka jest rola poszczególnych narządów zmysłów 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie • oglądanie encyklopedii zdrowia • spotkania ze specjalistami: okulistą, laryngologiem

<p>otaczającej rzeczywistości w sposób wielozmysłowy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z nazwami narządów zmysłów i ich funkcjami. • Wdrażanie do dbania o higienę zmysłów. 	<ul style="list-style-type: none"> • stara się dbać o higienę zmysłów np. unika głośnych dźwięków, nadmiernego oglądania telewizji 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy i ćwiczenia rozwijające zmysły • obserwacja zjawisk przyrodniczych podczas spacerów, wycieczek i zabaw w ogrodzie przedszkolnym
<p>Działania praktyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie samodzielności w czynnościach samoobsługowych. • Stwarzanie okazji do nabywania doświadczeń przygotowujących do pełnienia przyszłych ról i zadań życiowych. • Zapoznanie z osiągnięciami współczesnej techniki i ich rolą w życiu człowieka (np. komputer). 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie korzysta z toalety i przyborów toaletowych • samodzielnie ubiera się i rozbiera • w razie potrzeby prosi o pomoc dorosłych w czynnościach samoobsługowych • poprzez zabawę i wykonywanie prostych prac przygotowuje się do pełnienia przyszłych ról i zadań życiowych • próbuje opowiadać o znaczeniu osiągnięć współczesnej techniki dla życia ludzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • pokaz prawidłowego korzystania z przyborów toaletowych • pokaz prawidłowego wykonywania czynności samoobsługowych • systematyczne ćwiczenie się w czynnościach samoobsługowych • zabawy tematyczne • wykonywanie prostych prac w sali, szatni, łazience, sypialni, domu i ogrodzie • oglądanie: albumów techniki, fotografii i ilustracji • pokaz działania urządzeń technicznych znajdujących się w przedszkolu

		<ul style="list-style-type: none"> • pokaz korzystania z komputera • praca z komputerem • wycieczka do sklepu AGD • pokaz urządzeń technicznych i elektrycznych oraz ich działania
--	--	---

2) Obszar wychowawczo - dydaktyczny: UMYSŁOWY

Treści wychowawczo - dydaktyczne	Przewidywane efekty pracy wychowawczo - dydaktycznej	Procedury osiągnięcia celów
<p>Mowa i myślenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie prawidłowej wymowy. • Wzbogacanie słownictwa. • Rozwijanie umiejętności wypowiedzenia się na określony temat. • Organizowanie zabaw rozwijających zdolność twórczego myślenia. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo wykonuje proste ćwiczenia oddechowe, słuchowe, dźwiękonaśladowcze i artykulacyjne • mówi poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym • poprawnie konstruuje wypowiedzi • stosuje różne formy wypowiedzi (monolog, dialog, opis, recytacja, opowiadanie) • próbuje wyrażać swoje myśli • posiada bogaty zasób słownictwa • opowiada historyjki obrazkowe • udziela odpowiedzi na pytania dotyczące tekstu • samodzielnie formułuje pytania • bierze aktywny udział w zajęciach i zabawach rozwijających twórcze myślenie • tworzy własne rymowanki, bajki, opowiadania i historyjki obrazkowe oraz nadaje im tytuły • rozwiązuje zagadki, rebusy, łamigłówki i tworzy własne • wykorzystuje funkcje myślowe w konkretnych sytuacjach codziennego życia 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia oddechowe, słuchowe, dźwiękonaśladowcze, artykulacyjne • spontaniczne i kierowane wypowiedzi dzieci • opowiadania • bajki • historyjki obrazkowe • konkurs recytatorski • zabawy i ćwiczenia rozwijające twórcze myślenie • „burza mózgów” • zagadki • rebusy • mini quizy • łamigłówki • krzyżówki • rozsypanki • rymowanki • gry dydaktyczne

<p>Przygotowanie do nauki czytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie spostrzegawczości, pamięci słuchowo – wzrokowej. • Rozwijanie umiejętności dokonywania analizy i syntezy słuchowo – wzrokowej • Zapoznanie ze znakami i symbolami graficznymi. • Stwarzanie okazji do podejmowania prób samodzielnego czytania. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizuje pole spostrzeżeniowe, rozpoznaje i zapamiętuje to, co jest przedstawione na obrazkach • wyszukuje i odtwarza identyczne elementy rysunku, pisma itd. • interesuje się czytaniem i pisaniem • rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu • układa krótkie zdania • dzieli zdania na wyrazy • dzieli wyrazy na sylaby • wyodrębnia głoski w słowach • wymienia samogłoski • rozpoznaje znaki interpunkcyjne • odczytuje krótkie podpisy pod obrazkami • czyta proste teksty ilustrowane obrazkami • podejmuje z własnej woli zabawy literkami 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia analizy i syntezy słuchowo – wzrokowej • zapoznanie z literami alfabetu • ćwiczenia w czytaniu wyrazów i prostych zdań • zabawy klockami literowymi • zabawy sylabami • próby układania wyrazów według własnych zainteresowań
<p>Przygotowanie do nauki pisania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do właściwego trzymania przyborów i prawidłowego posługiwania się nimi. • Rozwijanie sprawności grafomotorycznej. • Budzenie zainteresowania pismem jako środkiem komunikacji. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dysponuje dobrą sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo – ruchową • używa poprawnego chwytu pisarskiego • interesuje się pisaniem • kreśli, rysuje, maluje na dużych powierzchniach • rysuje po śladzie, rysuje szlaczki, kreśli wzory literopodobne, obrysowuje, wypełnia, pogrubia • trzyma się w liniaturze 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa na temat sposobów komunikowania się za pomocą pisma • ćwiczenia rozwijające sprawność rąk i koordynację ręki i oka • ćwiczenia grafomotoryczne i literopodobne

<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z literami alfabetu. 	<ul style="list-style-type: none"> • orientuje się na kartce papieru • prawidłowo odtwarza litery alfabetu 	
<p>Literatura i poezja dziecięca:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzbudzanie zainteresowania literaturą dziecięcą. • Zapoznanie z bohaterami bajek, legend, podań, baśni, przypowieści, opowiadań. • Wdrażanie do szanowania książek. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha, rozmawia i opowiada o treści bajek, podań, legend, przysłów, przypowieści i powieści • próbuje opisywać cechy bohaterów, oceniać ich postępowanie i uzasadniać swoje stanowisko • próbuje odkrywać morały zawarte w bajkach • odgrywa role bohaterów • wymienia etapy powstawania książki • tworzy swoją książeczkę • szanuje książkę 	<ul style="list-style-type: none"> • bajki • baśnie • opowiadania • legendy • inscenizacja utworów • scenki z elementami dramy • scenki rodzajowe • wycieczka do: drukarni, księgarni, biblioteki • spotkanie z poetą • tworzenie przedszkolnego kącika czytelniczego • udział w naprawianiu zniszczonych książek
<p>Matematyka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie orientacji w przestrzeni. • Układanie rytmów. Ukazywanie regularności i następstw w otaczającym świecie. • Rozwijanie umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego. • Zapoznanie z modelami monet i 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orientuje się w schemacie własnego ciała, • określa swoje położenie względem przedmiotów lub innych osób, • prawidłowo używa określeń: nad, pod, w środku, na zewnątrz, przy, za, przed, obok, pomiędzy, • określa kierunek ruchu: do przodu, do tyłu, w lewo, w prawo, w górę, w dół, 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia i zabawy pomagające orientować się w schemacie własnego ciała i w najbliższym otoczeniu • układanie kalendarza (pory roku, dni tygodnia, miesiące,) • historyjki obrazkowe

<p>banknotów.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie umiejętności liczenia • Rozwijanie umiejętności dodawania i odejmowania, rozdawania i rozdzielania po kilka. • Zapoznanie z cyframi. • Kształtowanie umiejętności klasyfikowania (grupowania, porównywania, segregowania i porządkowania). • Zapoznanie z figurami geometrycznymi płaskimi. • Kształtowanie umiejętności przyjmowania i przeżywania sukcesów i porażek. • Kształtowanie potrzeby precyzyjnego mierzenia: stałość długości, pojemność, ciężar, czas • Wdrażanie do układania i rozwiązywania zadań z treścią. 	<ul style="list-style-type: none"> • różnicuje stronę lewą i prawą, • wyznacza kierunki na kartce papieru, • tworzy rytmy wysłuchane, wygrywane, wyśpiewane np. z klocków, kontynuuje je i przekłada na inne reprezentacje, • orientuje się w rytmicznej organizacji czasu (dostrzega następstwa pór roku, dni tygodnia i miesięcy oraz orientuje się, co oznaczają określenia tj.: wczoraj, jutro, pojutrze, przedwczoraj, • ustala cel, planuje czynności, które do niego prowadzą, • liczy, szacuje na miarę swoich możliwości, • zna reguły obowiązujące podczas liczenia, • ustala równoliczność poprzez liczenie i łączenie w pary, • posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi na miarę swoich możliwości • konstruuje działania arytmetyczne ustnie lub przy wykorzystaniu cyfr i znaków działań, • w trakcie zabaw respektuje umowy dotyczące kupna i sprzedaży, • rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym • dodaje i odejmuje na palcach i innych zbiorach zastępczych, • rozróżnia błędne liczenie od poprawnego • przelicza przedmioty w naturalnym otoczeniu • przelicza elementy zbiorów w różnych sytuacjach dnia codziennego • rozpoznaje cyfry i eksperymentuje tworząc z nich liczby • klasyfikuje (grupuje, porównuje, segreguje, porządkuje), 	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia w: liczeniu, dodawaniu i odejmowaniu, klasyfikowaniu, grupowaniu, porównywaniu, segregowaniu, porządkowaniu • numerowanie • ćwiczenia i zabawy z figurami geometrycznymi • mierzenie i odmierzanie długości • przelewanie płynów • ważenie • gry (ściganki, opowiadania, matematyczne) • układanie i rozwiązywanie zadań z treścią.
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa figury geometryczne płaskie: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt, • układa kompozycje z figur geometrycznych, • dostrzega swoje mocne strony, • konstruuje gry (ściganki, opowiadania i matematyczne), • z akceptacją przyjmuje przegraną i wygraną w grze, • gratuluje wygranej innym dzieciom, • podejmuje próby samodzielnego mierzenia (krokami, stopami, łokciem, dłonią i palcami), • obserwuje zachowanie cieczy w naczyniach i próbuje wnioskować o ilości wody po obserwowanych przekształceniach, • konstruuje wagę przy pomocy dorosłego, waży przedmioty, różnicuje ich ciężar, • układa i rozwiązuje zadania z treścią na miarę swoich możliwości. 	
<p>Edukacja medialna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przyzwyczajanie dzieci do umiejętnego gospodarowania czasem podczas korzystania z mediów. • Uczenie odróżniania świata fikcji od rzeczywistości. • Rozwijanie umiejętności dokonywania wyborów programów 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nabywa świadomości, że korzystanie z mediów może mieć pozytywne i negatywne skutki w życiu człowieka • stara się właściwie zagospodarowywać wolny czas • stara się rezygnować z zabawy na komputerze na rzecz innych aktywności • stara się odróżniać fikcję wirtualną od rzeczywistości • nabywa umiejętności korzystania z czasopism dostosowanych do wieku przedszkolnego 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa kierowana połączona z oglądaniem programów • pogadanka • oglądanie różnego rodzaju czasopism dla dzieci • tworzenie kącika medialnego • spotkanie z dziennikarzem • tworzenie gazetki grupowej

<p>medialnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do korzystania z czasopism przeznaczonych dla dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w tworzeniu gazetki grupowej 	
<p>Przyroda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie na piękno stworzonego świata. • Uczenie wyrażania wdzięczności Panu Bogu za Jego Opatrzność nad światem. • Obserwowanie i nazywanie cech charakterystycznych dla danych pór roku. • Zapoznavanie z nazwami i właściwościami minerałów tj. sól, węgiel, siarka. • Przekazywanie wiedzy o roślinach i warunkach koniecznych do ich wzrostu. • Stwarzanie okazji do możliwości pielęgnowania roślin doniczkowych. • Zapoznavanie z nazwami owoców i warzyw. • Przekazywanie wiedzy o życiu i zwyczajach zwierząt. • Stwarzanie okazji do obserwowanie 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega piękno otaczającego świata • dziękuje Panu Bogu za Jego opiekę (Opatrzność) nad światem • na podstawie Biblii próbuje opowiedzieć jak Pan Bóg stwarzał świat • opowiada o procesach zachodzących w przyrodzie w różnych porach roku • dostrzega zmienność zjawisk atmosferycznych w poszczególnych porach roku • odróżnia i nazywa zjawiska atmosferyczne, tj. deszcz, burza, mgła, wiatr, śnieg, szron i inne • określa pogodę i zaznacza jej zjawiska na kalendarzu pogody • dostosowuje ubiór do pogody • próbuje odczytywać temperaturę powietrza na termometrze • rozpoznaje minerały tj.: sól, węgiel, siarka • nazywa niektóre rośliny z uwzględnieniem roślin chronionych • wyróżnia części roślin (korzeń, łodyga, liście, kwiaty, owoce) • wymienia warunki potrzebne do wzrostu roślin • stara się pielęgnować rośliny doniczkowe • rozpoznaje niektóre rośliny po ich owocach i liściach • opowiada o znaczeniu roślin dla życia człowieka na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • opowiadanie • słuchanie Pisma Świętego • wiersz • piosenka • oglądanie filmów i przeźroczy • spacer • słuchanie odgłosów natury • zabawy dźwiękonaśladowcze • obserwacja • wykorzystywanie atlasów i albumów przyrodniczych dla dzieci • oglądanie eksponatów • pełnienie dyżurów – podlewanie kwiatów doniczkowych • działania praktyczne: sadzenie roślin i troska o nie,

<p>zwierząt (np. w ich naturalnym środowisku, w ZOO).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z życiem i zwyczajami ptaków w poszczególnych porach roku. • Ukazywanie przyczyn i skutków zanieczyszczenia środowiska. • Wdrażanie do angażowania się w ochronę środowiska (np. nie niszczy go, nie zaśmieca, segreguje odpady do odpowiednich pojemników). • Zapoznanie z warunkami niezbędnymi do życia na Ziemi (rola wody, powietrza, słońca, gleby). • Przeprowadzanie doświadczeń związanych z różnymi zjawiskami (np. parowanie, skraplanie, rozpuszczanie, krystalizacja). • Przekazywanie wiadomości na temat Kosmosu. 	<ul style="list-style-type: none"> • korzysta z dóbr przyrody (np. grzybów, owoców leśnych, ziół) • próbuje wyjaśniać, co to jest park narodowy • nazywa niektóre owoce krajowe i egzotyczne • rozróżnia owoce i warzywa za pomocą zmysłów (smaku, wzroku, dotyku) • odróżnia sad od ogrodu warzywnego • rozróżnia i nazywa zwierzęta domowe, hodowlane, leśne, polne i egzotyczne • nazywa niektóre zwierzęta będące pod ochroną • opowiada o sposobach odżywiania się i zwyczajach zwierząt żyjących w naturalnym środowisku • próbuje wyjaśniać dlaczego człowiek hoduje zwierzęta • stara się opiekować zwierzętami w domu i w przedszkolu • wymienia nazwy niektórych ptaków i ich zwyczaje w poszczególnych porach roku • nazywa ptaki odlatujące do ciepłych krajów • stara się dokarmiać ptaki w czasie zimy • próbuje wyjaśniać przyczyny i skutki zanieczyszczeń środowiska • opowiada o tym jak można zapobiegać zanieczyszczeniom środowiska • nazywa i rozróżnia żywity tj.: ogień, woda, powietrze • opowiada o roli wody, powietrza, słońca i gleby potrzebnych do życia na Ziemi • rozróżnia zjawiska fizyczne tj.: parowanie, skraplanie, rozpuszczanie, krystalizacja 	<p>opieka nad zwierzętami</p> <ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanie kącika przyrody i zielnika • degustacja owoców i warzyw • wycieczki do: ZOO, wiejskiej zagrody, sklepu zoologicznego, parku narodowego, parku botanicznego • spotkania z: ogrodnikiem, rolnikiem, weterynarzem • udział w akcjach na rzecz ochrony środowiska • doświadczenia i eksperymenty przyrodnicze
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega działanie wiatru - szybowanie liści, chorągiewki, latawca • zauważa właściwości magnesu • nazywa niektóre substancje, które rozpuszczają się w wodzie • rozpoznaje i nazywa stany skupienia wody • nazywa przedmioty, które pływają i które toną w wodzie • opowiada o zmianach zachodzących w procesie kwaszenia i kiszenia • wskazuje planetę Ziemię na mapie Układu Słonecznego • wymienia naturalne źródła światła (słońce, gwiazdy, księżyc) • opowiada o ciekawostkach dotyczących Kosmosu 	
<p>Talenty i zdolności moje i innych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ukazywanie różnych darów, talentów i zdolności, którymi Pan Bóg obdarza człowieka dla dobra innych. • Organizowanie spotkań z ludźmi obdarzonymi różnymi talentami i zdolnościami. • Pomaganie dzieciom w odkrywaniu i rozwijaniu własnych talentów i zdolności. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • próbuje nazywać niektóre talenty i zdolności • poznaje osoby obdarzone szczególnymi talentami i zdolnościami • z pomocą dorosłych stara się odkrywać własne talenty oraz zdolności i rozwijać je • na miarę swoich możliwości uczy się dzielić swoimi talentami i zdolnościami 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie • rozmowa • piosenka • tworzenie kącików zainteresowań • zabawy w kącikach zainteresowań • zajęcia dodatkowe: kółka plastyczne, muzyczne, taneczne • spotkania z artystami • organizowanie: wystaw, festiwali, koncertów • aukcja prac

		<ul style="list-style-type: none"> • kiermasz
--	--	--

3) Obszar wychowawczo - dydaktyczny: SPOŁECZNY

Treści wychowawczo - dydaktyczne	Przewidywane efekty pracy wychowawczo - dydaktycznej	Procedury osiągnięcia celów
<p>Świat emocji i uczuć:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uczenie rozpoznawania i nazywania stanów emocjonalnych tj.: radość, smutek, złość, gniew. • Kształtowanie umiejętności wyrażania swoich uczuć gestem, mimiką twarzy. • Uczenie rozpoznawania komunikatów niewerbalnych i werbalizowania swoich stanów emocjonalnych i uczuciowych. • Wdrażanie do kontrolowania własnych słów i zachowań oraz reagowania adekwatnie do danej sytuacji. • Zapoznanie ze sposobami wyrażania swoich negatywnych emocji w sposób bezpieczny dla innych. • Rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach nowych i trudnych. • Uwrażliwianie na potrzeby innych. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stara się cierpliwie czekać na swoją kolejkę • próbuje rozpoznawać i nazywać stany emocjonalne • stara się okazywać swoje uczucia • próbuje rozpoznawać komunikaty niewerbalne • uczy się werbalizować swoje stany emocjonalne i uczuciowe • próbuje kontrolować własne słowa i zachowania • uczy się odreagowywać nagromadzone negatywne emocje w sposób bezpieczny, nie krzywdząc innych • reaguje adekwatnie do danej sytuacji • próbuje radzić sobie w sytuacjach nowych, trudnych, konfliktowych • uczy się empatii 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa • opowiadanie • historyjka obrazkowa • scenki z elementami dramy • wyrażanie uczuć i emocji w zabawie oraz w działaniach muzycznych i plastycznych • zabawy relaksacyjne

<p>Moja rodzina:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uświadamianie ważności rodziny w życiu każdego człowieka. • Zapoznavanie z pojęciami: rodzina, rodzeństwo, dom rodzinny, pokolenie. • Budzenie zainteresowania historią własnej rodziny, pracą zawodową rodziców i dziadków. • Ukazywanie Świętej Rodziny jako wzoru życia rodzinnego. • Kształtowanie pozytywnych uczuć w stosunku do najbliższych osób: rodziców, rodzeństwa, dziadków – umacnianie więzi rodzinnych. • Zachęcanie do wykonywania swoich obowiązków domowych np. układanie zabawek, pomoc dorosłym w drobnych pracach domowych. • Zapoznavanie z tradycjami, świętami i uroczystościami rodzinnymi. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się swoim imieniem i nazwiskiem • poprawnie nazywa członków najbliższej rodziny • opowiada o swojej rodzinie • próbuje określić, co to jest: rodzina, rodzeństwo, dom rodzinny, pokolenie • nazywa wykonywane zawody rodziców i dziadków • próbuje opowiadać, na czym polega praca zawodowa rodziców i dziadków • interesuje się historią swojej rodziny • stara się naśladować wzór życia Świętej Rodziny • uczy się nawiązywania serdecznego kontaktu z rodzeństwem • stara się być troskliwym wobec młodszego rodzeństwa, a także starszych i chorych członków rodziny • stara się opowiadać najbliższym o swoich wrażeniach i przeżyciach • uczy się dostrzegać potrzeby poszczególnych członków rodziny np. spokojnie się bawi, gdy inni odpoczywają • uczy się dokładnego wykonywania obowiązków domowych • poznaje tradycje związane ze świętami rodzinnymi • pamięta o uroczystościach rodzinnych (składa życzenia, przygotowuje drobne prezenty) 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • opowiadanie • inscenizacja • scenki z elementami dramy • piosenka • zabawy tematyczne np. w dom, rodzinę • wykonanie drzewa genealogicznego • spotkania z rodzicami i dziadkami wykonującymi różne zawody • wspólne czytanie Pisma Świętego i Żywotów Świętych • wspólny udział w liturgii • oglądanie: albumów, zdjęć, filmów z uroczystości rodzinnych • przygotowanie upominków dla najbliższych
<p>Spoleczność ochronki:</p>	<p>Dziecko:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z imionami kolegów i koleżanek z grupy przedszkolnej. • Kształtowanie umiejętności nawiązywania więzi osobowych z rówieśnikami. • Wdrażanie do wspólnej i zgodnej zabawy ze wszystkimi dziećmi, zarówno wychowującymi się w trudniejszych warunkach, jak i z dziećmi z bogatych rodzin. • Uwrażliwianie na potrzebę dzielenia się z innymi. • Rozwijanie umiejętności współpracy, współdziałania i wspólnego świętowania w grupie przedszkolnej. • Kształtowanie postawy niesienia pomocy innym np. młodszemu kolegom. • Zapoznanie z podstawowymi zasadami dobrego wychowania np.: stosowanie zwrotów grzecznościowych, pozdrowień, grzeczne odnoszenie się do innych, uważne słuchanie innych, nie przerywanie im. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia imiona kolegów i koleżanek • stara się nawiązywać bliski, serdeczny kontakt z rówieśnikami • stara bawić się ze wszystkimi dziećmi • zgodnie korzysta z zabawek, wspólnych pomieszczeń i sprzętów • nie krzywdzi innych • chętnie dzieli się z rówieśnikami np. zabawkami, słodyczkami • współpracuje, współdziała w grupie podczas zabaw i zajęć • chętnie świętuje uroczystość imienin i urodzin kolegów i koleżanek • próbuje być troskliwym wobec nowych i młodszych kolegów i koleżanek np. bawi się z nimi, pomaga w czynnościach samoobsługowych, opiekuje się podczas spacerów i wycieczek, pomaga przy wykonywaniu prostych prac • stosuje zwroty grzecznościowe: proszę, dziękuję, przepraszam, dzień dobry, do widzenia, dobry wieczór, dobranoc, smacznego • używa pozdrowień adekwatnie do miejsca i konkretnej sytuacji • podporządkowuje się podziałowi ról, przydzielonym zadaniom i dyżurom • szanuje własność innych dzieci oraz własną • okazuje szacunek innym np. : podczas zabawy, wspólnej pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • wiersz • piosenka • przysłowia • historyjka obrazkowa • scenki rodzajowe • działania porządkowe np. odkładanie zabawek na wyznaczone miejsce • spotkania integracyjne dzieci młodszych ze starszymi np. wspólne zabawy, spacer, wycieczki • świętowanie urodzin i imienin • pełnienie roli „Anioła Stróża” wobec młodszych kolegów i koleżanek • wypełnianie zleconych zadań i dyżurów
---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do odpowiedzialnego pełnienia wyznaczonych zadań i dyżurów. • Wychowywanie do szacunku wobec innych i ich własności. • Kształtowanie umiejętności właściwego rozwiązywania konfliktów oraz reagowania na sukcesy i porażki. 	<ul style="list-style-type: none"> • w sposób pokojowy próbuje rozwiązywać zaistniałe konflikty • stara się właściwie reagować na przegraną • cieszy się z sukcesów swoich i innych 	
<p>Najbliższe otoczenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z nazwą rodzinnej miejscowości oraz jej herbem. • Poznawanie adresów: domowego, dziadków, przedszkola. • Zapoznawanie z miejscami użytku publicznego. • Przybliżanie historii i tradycji swojej miejscowości. • Budzenie zainteresowania historią i kulturą regionu. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa miejscowość, w której mieszka • rozpoznaje herb miejscowości i próbuje wyjaśnić jego symbolikę • podaje adres domowy, adres dziadków i adres przedszkola • rozpoznaje i nazywa miejsca użytku publicznego, tj. straż pożarna, policja, szpital, apteka, poczta • zwiedza zabytki w swojej miejscowości • odwiedza miejsca związane z historią i tradycją swojej miejscowości oraz miejsca pamięci narodowej • podaje nazwę regionu, w którym mieszka • śpiewa wybrane regionalne piosenki • wykonuje elementy regionalnych tańców • rozpoznaje strój regionalny • opowiada o typowych zajęciach ludności charakterystycznych dla regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie historyczne • słuchanie: legend, podań, poezji regionalnej • pokaz mapy geograficznej i planu miasta • wycieczki do miejsc użyteczności publicznej • zwiedzanie miejscowości • zwiedzanie muzeum w swojej miejscowości lub regionie • spotkania z twórcami regionalnymi i ludźmi kultury • tworzenie kącika regionalnego • wykonanie tańca

		regionalnego
<p>Moja Ojczyzna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z nazwą rodzinnego kraju. • Zapoznanie z symbolami narodowymi: flaga, hymn, godło. • Uświadamianie przynależności do Narodu Polskiego. • Budzenie miłości do ojczyzny oraz szacunku do symboli narodowych i hymnu państwowego. • Stwarzanie okazji do zapoznania się z mapą Polski. • Zapoznanie z legendami związanymi z powstawaniem państwa polskiego. • Przybliżanie historii Polski, jej królów i bohaterów narodowych 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa kraj, w którym mieszka • rozpoznaje, nazywa i próbuje wyjaśniać znaczenie symboli narodowych • stara się wyjaśnić, co to znaczy, że jest Polakiem • śpiewa hymn Polski zachowując właściwą postawę • wskazuje na mapie Polski krainy geograficzne • nazywa najważniejsze polskie rzeki: Wisłę, Odrę • podaje nazwę miasta, które jest obecnie Stolicą Polski • wymienia i wskazuje na mapie najbliższych sąsiadów Polski • opowiada legendy związane z powstaniem państwa polskiego • wymienia wybrane postacie królów polskich i bohaterów narodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka historyczna • opowiadanie historyczne • słuchanie: legend, podań i baśni • inscenizacja • rozmowa kierowana • wiersz • piosenka • pokaz mapy Polski • udział we Mszach Świętych w intencji Ojczyzny • udział w świętach i uroczystościach narodowych • wieczornica patriotyczna • wycieczka do muzeum • wycieczka do miejsc historycznych
<p>Człowieka i jego praca:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do angażowania się w proste prace domowe i przedszkolne. • Zapoznanie z różnymi zawodami 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • włącza się w drobne prace domowe, w przedszkolu • opowiada o różnych zawodach • nazywa narzędzia potrzebne do wykonywania różnych prac • okazuje szacunek wobec chleba 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • opowiadanie • przysłowia • zagadki

<p>i narzędziami pracy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uczenie szacunku dla chleba i każdej ludzkiej pracy. • Uświadamianie wartości i konieczności pracy w życiu człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • szanuje pracę swoją i innych • próbuje wyjaśnić, dlaczego praca jest ważna w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • zabawy tematyczne • zabawy w kącikach zainteresowań • spotkania z ludźmi różnych zawodów • wycieczki do różnych miejsc pracy • wycieczka do piekarni • przykład życia
--	---	--

4) Obszar wychowawczo - dydaktyczny: KULTUROWY

Treści wychowawczo - dydaktyczne	Przewidywane efekty pracy wychowawczo - dydaktycznej	Procedury osiągnięcia celów
<p>Piękno:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie na piękno otaczającego świata i jego stworzeń. • Kształtowanie postawy wdzięczności wobec Pana Boga za dar stworzonego świata. • Wdrażanie do poszanowania piękna i troski o nie. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stara się dostrzegać piękno otaczającego świata i jego stworzeń • wyraża wdzięczność Panu Bogu za stworzony świat i stworzenia • szanuje piękno i chroni je przed zniszczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie • słuchanie Pisma Świętego • wiersz • piosenka • oglądanie: ilustracji, zdjęć, przeźroczy • spacer i wycieczki • działania mające na celu ochronę środowiska • modlitwa • przykład życia
<p>Teatr:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie przedstawień i teatryków. • Wdrażanie do właściwego zachowania się podczas przedstawień w przedszkolu i w teatrze. • Angażowanie do udziału w teatrykach i przedstawieniach przedszkolnych. • Wykorzystywanie elementów 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie ogląda przedstawienia i teatryki w przedszkolu i w teatrze • stara się właściwie zachowywać podczas różnych przedstawień w przedszkolu i w teatrze • w zabawie odgrywa role społeczne • odgrywa role w teatrykach i przedstawieniach przygotowywanych w przedszkolu • odgrywa proste scenki z elementami dramy • uczy się odgrywać scenki pantomimiczne • próbuje wyjaśniać, co to jest scena, widownia, kulisy, 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • oglądanie teatryków • tworzenie kącika teatralnego • zabawy naśladowcze • zabawy tematyczne • przygotowywanie: inscenizacji, przedstawień przedszkolnych, scenek pantomimicznych

<p>dramy i pantomimy podczas zajęć z dziećmi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z wyglądem i przeznaczeniem: sceny, widowni, kulis, garderoby oraz pracą aktora. • Zapoznanie z rodzajami lalek teatralnych. • Rozwijanie umiejętności wykonywania prostych rekwizytów teatralnych. 	<p>garderoba</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o pracy aktora • wymienia rodzaje lalek teatralnych • wykonuje proste kukielki i elementy dekoracji 	<p>i z elementami dramy</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwiedzanie teatru • oglądanie przedstawienia teatralnego • spotkanie z aktorami i pracownikami teatru
<p>Muzyka i taniec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do słuchania piosenek dla dzieci. • Uczenie piosenek np.: związanych z tematyką pór roku, bliskim otoczeniem dziecka, przyrodą. • Zachęcanie do podejmowania prób tworzenia własnych piosenek. • Wdrażanie do słuchania różnego rodzaju muzyki np.: ludowej, klasycznej. • Zapoznanie z życiem i twórczością Fryderyka Chopina. • Kształtowanie umiejętności wyrażania muzyki ruchem. • Wdrażanie do wyrażania muzyki za pomocą różnorodnych form 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • słucha piosenek dziecięcych • śpiewa piosenki dostosowane do wieku i możliwości głosowych • rozpoznaje piosenki po melodii • tworzy własne piosenki • uważnie słucha nagrań muzycznych • opowiada o życiu i twórczości Fryderyka Chopina • interpretuje ruchem utwory muzyczne • maluje muzykę • reaguje na zmiany w muzyce • rytmizuje krótkie teksty • opisuje wygląd i sposób gry na instrumentach perkusyjnych • gra na instrumentach perkusyjnych • tworzy muzykę • wymienia nazwy tańców narodowych i ludowych 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa kierowana • śpiewanie piosenek • słuchanie muzyki • spontaniczne zabawy przy muzyce • udział w zajęciach muzycznych i muzyczno – ruchowych • udział w zajęciach rytmicznych • zagadki muzyczne • gra na instrumentach muzycznych • wycieczka do szkoły muzycznej

<p>plastycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie umiejętności określania charakteru muzyki, natężenia wysokości dźwięków, tempa i dynamiki utworów. • Zapoznavanie z instrumentami tj.: bębenek, kołatka, trójkąt, marakasy, tamburyn. • Nauka gry na instrumentach perkusyjnych - improwizowanie oraz akompaniowanie do piosenek. • Zachęcanie do tworzenia własnej muzyki. • Nauka elementów tańców tj. krakowiak, polka, polonez, walc oraz tańców współczesnych 	<ul style="list-style-type: none"> • demonstruje kroki wybranych tańców ludowych, narodowych i współczesnych 	<ul style="list-style-type: none"> • udział w: koncertach, przeglądach, festiwalach • zajęcia taneczne
<p>Sztuka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznavanie z różnymi działaniami plastyczno – technicznymi. • Rozwijanie umiejętności wykorzystania różnorodnych technik plastycznych. • Zachęcanie do twórczości własnej. • Wdrażanie do szanowania wykonanych przez siebie i innych prac plastycznych. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rysuje, maluje, wycina itd. • próbuje łączyć różne techniki plastyczne • korzysta z różnorodnych przyborów • tworzy własne „dzieła sztuki” • wykonuje elementy dekoracji, upominki, ozdoby • samodzielnie organizuje warsztat pracy • szanuje prace swoje i innych • wymienia wybrane dzieła sztuki i ich twórców • próbuje wypowiadać własne odczucia estetyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie • rozmowa kierowana • oglądanie obrazów, rzeźb, fotografii • wykonywanie prac plastyczno – technicznych • organizowanie wystaw własnych prac plastycznych • wycieczka do muzeum

<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z dziełami sztuki i ich twórcami: malarzem, rzeźbiarzem, grafikiem, fotografem. • Zachęcanie do wypowiedzenia własnych odczuć estetycznych na temat oglądanych dzieł sztuki i prac plastycznych.		<p>i galerii</p> <ul style="list-style-type: none"> • spotkania z twórcami dzieł sztuki
---	--	--

5) Obszar wychowawczo - dydaktyczny: MORALNY

Treści wychowawczo - dydaktyczne	Przewidywane efekty pracy wychowawczo - dydaktycznej	Procedury osiągnięcia celów
<p>Prawda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie i zwracanie uwagi na to, by zawsze mówić prawdę. • Kształtowanie umiejętności dostrzegania różnicy między prawdą, kłamstwem i fałszem. • Ukazywanie konsekwencji kłamstwa w życiu człowieka. • Kształtowanie postawy przyznawania się do kłamstwa oraz przeproszania za nie Pana Boga i ludzi. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stara się być prawdomówne • odróżnia prawdę od kłamstwa i fałszu • wymienia skutki i konsekwencje kłamstwa na podstawie historii biblijnych, opowiadań, konkretnych osób i sytuacji • stara się przyznawać do kłamstwa i przeproszać za nie 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • opowiadania z życia dzieci • słuchanie Pisma Świętego • słuchanie: bajek, baśni • wypowiedzi dzieci • rozmowy indywidualne • historyjki obrazkowe • scenki z elementami dramy • gry planszowe • modlitwa • zadośćuczynienie • świadectwo życia
<p>Dobro:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uświadamianie, że w świecie istnieje dobro i zło. • Kształtowanie umiejętności dokonywania wyborów między dobrem i złem. • Zapoznavanie z wzorcami 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia dobro od zła • stara się wybierać dobro, odrzucać zło • stara się naśladować poznane wzorce osobowe • stara się dawać dobry przykład innym • próbuje oceniać zachowania swoje i innych • próbuje opowiedzieć jakie mogą być konsekwencje 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • słuchanie: bajek, baśni, opowiadań • słuchanie Pisma Świętego i Żywotów Świętych

<p>osobowymi: Świętą Rodziną, bł. Edmundem Bojanowskim i innymi postaciami świętych oraz zachęcanie do ich naśladowania.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie umiejętności oceniania zachowań pozytywnych i negatywnych u siebie i u innych oraz przewidywania ich konsekwencji. • Kształtowanie umiejętności przyjmowania pochwały, nagrody, upomnienia, kary. 	<p>zachowań pozytywnych i negatywnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczy się przyjmować konsekwencje własnych zachowań 	<ul style="list-style-type: none"> • spełnianie dobrych uczynków • refleksja nad własnym postępowaniem • wynagrodzenie za wyrządzoną krzywdę • świadectwo życia
<p>Miłość i miłosierdzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie na dostrzeżenie w świecie miłości Pana Boga i innych ludzi: rodziców, rodzeństwa, dziadków, innych członków rodziny itd. • Wdrażanie do wyrażania wdzięczności Panu Bogu i ludziom za okazywaną miłość. • Zapoznanie z pojęciem „miłosierdzie” i wyjaśnianie w jaki sposób Pan Bóg okazuje człowiekowi swoje miłosierdzie. • Kształtowanie postawy bycia miłosiernym wobec innych. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega dary Bożej i ludzkiej miłości • w modlitwie dziękuje Panu Bogu za Jego miłość i miłość innych • próbuje wyjaśnić, co to znaczy, że Pan Bóg kocha wszystkich ludzi i okazuje im swoje miłosierdzie • opowiada przypowieść biblijną „O Miłosiernym Ojcu” • rozpoznaje obraz Jezusa Miłosiernego • opowiada o życiu Świętej Siostry Faustyny Kowalskiej • opowiada na czym polega miłosierdzie względem drugiego człowieka na podstawie przypowieści „O miłosiernym Samarytaninie” • uczy się być miłosiernym wobec innych ludzi: w rodzinie, w przedszkolu, w sąsiedztwie • okazuje pomoc chorym, słabym, potrzebującym 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • rozmowa kierowana • słuchanie Pisma Świętego • film dla dzieci o życiu Świętej Siostry Faustyny • modlitwa • przykład życia • odwiedzanie chorych • pomoc, opieka nad młodszymi i słabszymi

<p>Przyjaźń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z pojęciami: „przyjaciel”, „przyjaźń”. • Ukazanie wartości przyjaźni między ludźmi na podstawie literatury dziecięcej. • Zapoznavanie z prawdą, że Pan Jezus jest Przyjacielem człowieka. • Zachęcanie do bycia przyjacielem dla innych ludzi np.: dla członków rodziny, rówieśników. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • próbuje wyjaśnić, co oznaczają słowa: „przyjaciel”, „przyjaźń” • opowiada, na czym polega prawdziwa przyjaźń • próbuje wyjaśnić dlaczego Pan Jezus jest Przyjacielem człowieka • uczy się być przyjacielem dla innych 	<ul style="list-style-type: none"> • opowiadanie • historyjka obrazkowa • wiersz • piosenka • wykonanie upominku dla przyjaciela • przykład życia
---	---	---

6) Obszar wychowawczo - dydaktyczny : RELIGIJNY

Treści wychowawczo - dydaktyczne	Przewidywane efekty pracy wychowawczo - dydaktycznej	Procedury osiągnięcia celów
<p>Symbolle religijne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzanie w świat symboli religijnych. • Kształtowanie postawy szacunku do symboli religijnych. • Nauka kreślenia znaku krzyża świętego. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie poznanych symboli religijnych • nie wstydzi się symboli religijnych i otacza je szacunkiem • prawidłowo kreśli znak krzyża świętego 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • opowiadanie • pokaz symboli religijnych • pokaz kreślenia znaku krzyża świętego • przykład życia • właściwa postawa w miejscach świętych
<p>Wiara:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrażanie do codziennej modlitwy. • Kształtowanie postawy miłości względem Pana Boga i bliźniego. • Zapoznanie z Księgą Pisma Świętego jako Słowem Boga skierowanym do człowieka. • Zapoznawanie z postaciami biblijnymi i życiem świętych jako wzorami żywej wiary. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • modli się do Pana Boga • powierza się opiece Anioła Stróża • stara się kochać Pana Boga i ludzi • okazuje szacunek dla Księgi Pisma Świętego • stara się uważnie słuchać fragmentów Słowa Bożego • stara się naśladować postacie biblijne i przykłady świętych, którzy są wzorem wiary 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • rozmowy indywidualne • modlitwa • słuchanie Pisma Świętego • opowiadania o życiu świętych • filmy religijne • inscenizacje biblijne • piosenka • przykład życia

<p>Dzieciństwo Boże:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z prawdą, że poprzez Chrztę Świątym stajemy się dziećmi Boga Ojca. • Pomaganie w odkrywaniu prawdy o dzieciństwie Bożym. • Ukazanie Dzieciątka Jezus jako wzoru do naśladowania. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dziękuje Panu Bogu za to, że na Chrzcie Świątym stało się Jego dzieckiem • buduje pozytywny obraz własnej osoby wiedząc, że jest kochane przez Boga Ojca • próbuje naśladować Dzieciątka Jezus 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • słuchanie Pisma Świątym • oglądanie zdjęć z uroczystości Chrztu Świątym • modlitwa • świętowanie imienin
<p>Praktyki religijne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapozdawanie z różnymi praktykami religijnymi i ukazywanie ich znaczenia w życiu człowieka wierzącego w Pana Boga. • Wdrażanie do pamiętania o Panu Bogu w codzienności życia i okazywania Mu wierności poprzez różnorodne praktyki religijne. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pamięta o codziennej modlitwie porannej i wieczornej • pamięta o modlitwie przed i po posiłku • w miarę możliwości o godz. 12.00 odmawia modlitwę „Anioł Pański” • wchodząc do kościoła żegna się wodą święconą • przechodząc koło kościoła, kaplicy, krzyża pamięta o tym, by uczynić znak krzyża świętego • razem z rodzicami uczestniczy we Mszy Świątym niedzielnej • wspólnie z rodziną świętuje niedzielę i dni święte 	<ul style="list-style-type: none"> • rozmowa kierowana • modlitwa • nawiedzanie kościoła • udział we Mszy Świątym • wypełnianie poznanych praktyk religijnych
<p>Rok liturgiczny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z symbolami, nabożeństwami i praktykami wielkopostnymi. • Wdrażanie do zachowywania tradycji związanych z przygotowaniem i przeżywaniem Świąt Wielkanocnych. 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie symboli wielkopostnych • w miarę możliwości uczestniczy w nabożeństwach Drogi Krzyżowej przygotowywanych specjalnie dla dzieci • uczestniczy w obrzędzie posypania głów popiołem • stara się podejmować postanowienia wielkopostne oraz drobne wyrzeczenia i umartwienia • wspólnie z innymi śpiewa wybrane pieśni wielkopostne 	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka • opowiadanie • rozmowa • modlitwa • śpiew pieśni związanych z przeżywaniem danego okresu liturgicznego

<ul style="list-style-type: none"> • Uwrażliwianie na dobre przeżywanie czasu Adwentu jako przygotowania do Bożego Narodzenia. • Zapoznanie z historią Bożego Narodzenia i tradycjami związanymi z przeżywaniem Świąt. • Zachęcanie do oddawania się w opiekę Matki Bożej poprzez modlitwę, udział w różnych nabożeństwach, pielgrzymowanie do Sanktuariów Maryjnych. • Ukazywanie sposobów oddawania czci Panu Jezusowi obecnemu w Najświętszym Sakramencie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wraz z rodzicami uczestniczy we Mszy Świętej w Niedzielę Palmową • opowiada o wydarzeniach Męki i Śmierci Pana Jezusa • stara się cierpliwie przyjmować doznawane przykrości • opowiada o tradycjach Świąt Wielkanocnych • pomaga w nakrywaniu stołu wielkanocnego • wyjaśnia znaczenie symboli wielkanocnych • opowiada o wydarzeniu Zmartwychwstania Pana Jezusa • wraz z innymi śpiewa wybrane pieśni wielkanocne • opowiada o wydarzeniu Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie • wyjaśnia znaczenie Adwentu, jako czasu oczekiwania na Zbawiciela, czyli Pana Jezusa • stara się podejmować i wypełniać postanowienia adwentowe • rozpoznaje symbole okresu Adwentu i wyjaśnia ich znaczenie • w miarę możliwości uczestniczy w roratach dla dzieci • wspólnie z innymi śpiewa wybrane pieśni adwentowe • pomaga w strojeniu choinki • z zaangażowaniem uczestniczy w przygotowaniach i przebiegu Wigilii • stara się samo przygotować prezenty pod choinkę dla najbliższych • składa życzenia świąteczne • wspólnie z innymi śpiewa kolędy • opowiada historię Bożego Narodzenia • wspólnie z innymi modli się na różańcu • wspólnie z innymi śpiewa wybrane pieśni Maryjne 	<ul style="list-style-type: none"> • słuchanie Pisma Świętego • oglądanie obrazów i filmów religijnych • wykonanie palmy • nawiedzanie kościoła poza Mszą Świętą • wypełnianie podjętych postanowień • uczestniczenie w przygotowaniu wielkanocnego stołu • udział w konkursie na najciekawszy lampion • przygotowanie ozdób na wystawę świąteczną • udział w spotkaniu opłatkowym • udział w przedstawieniu bożonarodzeniowym – jasełkach • wykonanie różańca • wyjazd z rodzicami do Sanktuarium Maryjnego
---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • opowiada bardzo ogólnie o objawieniach Matki Bożej w Lourdes i Fatimie • w miarę możliwości uczestniczy w nabożeństwach majowych • w miarę możliwości nawiedza kapliczki przydrożne • rozpoznaje obraz Matki Bożej Częstochowskiej • nazywa Matkę Bożą Królową Polski • wspólnie z innymi odmawia modlitwę „Pod Twoją obronę” • wraz z rodzicami uczestniczy w procesji Bożego Ciała i w czasie oktawy (sypie kwiaty, dzwoni dzwonkiem) • wspólnie z innymi śpiewa pieśni eucharystyczne	
--	--	--

8. Wskazówki metodyczne

Stosowane w pracy z dziećmi metody, formy i środki są dostosowane do ich wieku i możliwości rozwojowych oraz zgodne z przyjętą koncepcją pedagogiczną bł. E. Bojanowskiego.

Metody wychowania w przedszkolu (wg Marii Kwiatowskiej¹²) dotyczą wszystkich dziedzin pracy pedagogicznej przedszkola. Są to:

- metody czynne
- metody percepcyjne
- metody słowne

Wśród metod stosowanych w przedszkolu przeważają metody czynne, oparte na działalności dziecka, którym towarzyszą metody percepcyjne i słowne.

W procesie wychowawczo - dydaktycznym systematycznie stosowane są metody wychowania i nauczania jako komplementarny układ realizowanych świadomie czynności wychowawcy i dzieci, w którym dokonuje się przekaz wiedzy i działania wychowawcze w celu integralnego rozwoju osobowości wychowanków.

Najbliższa wskazaniom pedagogicznym bł. E. Bojanowskiego jest klasyfikacja metod wychowania według M. Łobockiego¹³:

- Metoda modelowania – nazywana jest także często metodą działania własnym przykładem, jak i metodą dawania dobrego przykładu. Możemy więc ją nazwać metodą uczenia się przez naśladownictwo.
- Metoda zadaniowa – wychowawca tworzy realne sytuacje, będące dla wychowanka wyzwaniem, to jest wymagające od niego podjęcia odpowiednich działań i twórczego zaangażowania dziecka.
- Metoda perswazyjna – polegająca na przekazywaniu wychowankowi jasnych komunikatów językowych w celu kształtowania jego pojęć i przekonań. Wyróżnić tu możemy szereg przekazów językowych np.: przekazy definicyjne, powiadomienia, metafory.
- Metoda nagradzania – polegająca na tworzeniu atrakcyjnych dla dziecka zdarzeń (dostarczeniu nagród) w następstwie jego określonych czynności. Metoda nagradzania stosowana jest w celu utrwalenia i intensyfikacji pożądanych zachowań.
- Metoda karania – inaczej mówiąc metoda wzmocnień negatywnych. Karanie to działalność wychowawcza polegająca na tworzeniu przykrych dla wychowanka zdarzeń pozostających w czasowym związku z jego określonym zachowaniem się (konsekwencja). Karanie może być stosowane w celu osiągnięcia dwóch rodzajów zmian wychowawczych – eliminacji lub intensyfikacji pewnej czynności.
- Metoda oddziaływań grupowych – opiera się na założeniu, że źródłem zmian w osobowości wychowanka może być nie tylko działalność wychowawcy, lecz także zachowanie się innych ludzi tworzących jego społeczne otoczenie. Celem działań wychowawcy jest kształtowanie otoczenia społecznego wychowanka, tak by zyskać pożądane zmiany w samym wychowanku.

¹² M. Kwiatowska, (red) *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1985, s. 62-64.

¹³ Zob. Mieczysław Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2006.

Metody nauczania stosowane w procesie wychowawczo - dydaktycznym zostały określone w odniesieniu do klasyfikacji W. Okonia¹⁴. W ich doborze nauczyciel kieruje się wiekiem dzieci, ich możliwościami rozwojowymi, dokonując wyboru treści, sposobów własnego działania i aktywności dziecka oraz tak dobierając warunki, aby wychowanek opanował stosowny zasób wiedzy oraz umiejętności posługiwania się nią w praktyce, jak również rozwijał zainteresowania umysłowe i zdolności jako jego własny proces tak, by chętnie przystępował do jego realizacji i kontynuacji w przyszłości.

Podczas zajęć z dziećmi najczęściej stosowane są następujące metody:

- metody asymilacji wiedzy oparte na aktywności poznawczej (podające),
- metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy zwane problemowymi oparte na twórczej aktywności poznawczej, polegającej na rozwiązywaniu problemów,
- metody waloryzacyjne zwane eksponującymi o dominacji aktywności emocjonalno - artystycznej,
- metody praktyczne cechujące się przewagą aktywności praktycznej, zmieniającej otoczenie lub stwarzającej nowe jego formy.

Ogólnie metody te dzielą się na oparte na słowie, obserwacji i działalności praktycznej. Wykorzystanie ich w realizacji zadań wychowawczo – dydaktycznych nieodłącznie powiązane jest z planem dnia, tygodnia i roku oraz obrzędowością przedszkola według wskazań pedagogicznych bł. E. Bojanowskiego.

W procesie wychowawczo – dydaktycznym wykorzystywane są różnorodne działania nauczyciela celowo organizowane po to, aby wychowanek przejawiał oczekiwane rodzaje aktywności. Rozróżniamy następujące formy pracy z dziećmi:

1) z uwagi na dziedzinę życia społecznego, w której uczestniczy wychowanek:

- zabawa,
- sztuka,
- edukacja,
- praca.

2) z uwagi na relacje, w jakie wchodzi wychowanek z innymi osobami:

- praca z całą grupą,
- praca w zespołach,
- praca indywidualna

Nauczyciel tak planuje działania wychowawczo – dydaktyczne w przedszkolu, aby były zachowane właściwe proporcje pomiędzy zabawą, nauką i działaniami praktycznymi. Szczególną uwagę zwraca na rozwój sprawności i aktywności fizycznej dziecka, częsty pobyt na świeżym powietrzu oraz stwarza mu warunki do nabywania wiedzy i praktycznych umiejętności. Pamięta o tym, że priorytetem oddziaływań wychowawczych jest przede wszystkim *nauka życia*.

W doborze środków, zgodnie z poleceniem bł. E. Bojanowskiego, zwraca się uwagę na fakt, iż naturalną potrzebą i podstawową formą aktywności dziecka jest zabawa, w której wyraża ono swe zainteresowania, skłonności i usposobienie, i przez którą je rozwija. Dlatego należy umiejętnie łączyć zabawę ze *zbudowaniami i zatrudnieniami*. Według bł. E. Bojanowskiego są to *żywioty*, w których należy szukać środków do fizycznego,

---

¹⁴ W. Okoń: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa 1987.

duchowego i społecznego kształtowania dzieci, bo *zabawy służą gimnastycznemu ćwiczeniu ich ciała i umysłu, zbudowania - ich rozwijaniu duchowemu, a zatrudnienia - sposobieniu ich do pracy, nauki i życia społecznego*¹⁵.

Wskazania te oraz stosowane tradycyjne metody pracy wychowawczo – dydaktycznej¹⁶ wykorzystywane są w planowaniu i prowadzeniu zajęć, które są formą działalności dzieci planowaną i organizowaną przez nauczyciela.

Cechą zajęcia jest to, że:

- jest zorganizowane z inicjatywy nauczyciela i przez cały czas trwania bezpośrednio przez niego kierowane,
- istnieje w nim określony cel, do którego zrealizowania nauczyciel powinien konsekwentnie zmierzać,
- są one obowiązkowe dla wszystkich dzieci, choć mogą być organizowane z całą grupą, w małych zespołach lub indywidualnie.

Zajęcia są formą realizacji treści przyjętych w programie i ich tematyka jest z nim ściśle związana. Aby zrealizować ten cel, należy zastosować odpowiednie procedury wymagane przez wybraną metodę pracy, właściwą możliwościom i potrzebom dzieci oraz tematyce zajęcia. Nauczyciel wybiera właściwe procedury działając według konkretnej metody:

- oparte na obserwacji - pokazowe - pokazywanie przedmiotów, map, obrazów, zjawisk, czemu towarzyszy słowo, które jest pomocnicze w obserwacji, może też być wycieczka, film, inscenizacja itp.
- słowne - pogadanka, opowiadanie, opis, posługiwanie się książką (literatura, wiersze, zagadki, rozmowy).
- praktyczne - zajęcia praktyczno - techniczne, plastyczne itp. - działalność dzieci o charakterze twórczym i ćwiczeniowym - inscenizacje, teatrzyk, praca na działce, ćwiczenia samoobsługowe itp.

Ze względu na dominujący rodzaj działalności dzieci nauczyciel może zorganizować zajęcia:

- z dominacją ruchu - zabawy ruchowe, ćwiczenia gimnastyczne, zajęcia ruchowe przy muzyce,
- z dominacją działalności plastycznej, technicznej i konstrukcyjnej - wszystkie techniki plastyczne, prace według wzoru, wykonywanie pomocy,
- z dominacją działalności umysłowej - opowiadania, rozmowy, uczenie wierszy, inscenizacje bajek, przedstawienia kukielkowe, filmy i bajki, zabawy logiczne i konstrukcyjne, gry edukacyjne.

Dla osiągnięcia zamierzonych efektów pracy wychowawczo – dydaktycznej nauczyciela bardzo ważna jest świadomość celu prowadzonych zajęć. Żadne zajęcie nie może być czymś wyodrębnionym z całokształtu pracy przedszkola. Cele wynikają z zadań wychowawczych w przedszkolu, a treści z materiału programowego. Są to:

- aktywizowanie myślenia dzieci, rozwijanie podstawowych procesów myślowych - porównywanie, analiza i synteza, wnioskowanie, uogólnianie, abstrahowanie (interpretowanie treści obrazów, układanie historyjek obrazkowych, rozwiązywanie i układanie zagadek, gry edukacyjne itp.),

---

¹⁵ AGSD, B-h-1, k. 71r.

¹⁶ Por. *Podręcznik dla ochraniarek*, Lwów, 1936, M. Posadzowa, Instrukcja dla Ochraniarek, Warszawa 1931

- dostarczanie, ubogacanie i uściślanie wiadomości dzieci o życiu i otoczeniu oraz kształtowanie właściwych pojęć (wycieczki, oglądanie przedmiotów, obrazów, filmów, przeżrocy, słuchanie opowiadań - prowadzenie rozmów z dziećmi, obserwacje w ogrodzie, kącki przyrody itp.),
- rozwijanie twórczej wyobraźni, inicjatywy, pomysłowości i umiejętności wyrażania jej w dostępnych formach (zajęcia plastyczne, techniczne, inscenizacje, zajęcia dramatyczne, układanie przez dzieci opowiadań, organizowanie teatrzyków, „tworzenie muzyki” z wykorzystaniem prostych instrumentów, dobieranie melodii do prostych tekstów itp.),
- kształtowanie właściwych postaw religijnych - pogadanki religijne, modlitwa, udział w liturgii, dobre uczynki itp.
- kształtowanie postaw społeczno-moralnych, umiejętności współżycia i współdziałania w grupie, rozwijanie życzliwości i szacunku dla ludzi i właściwego stosunku do przyrody (słuchanie utworów literackich, oglądanie bajek, przybliżanie symboli narodowych i zwrócenie uwagi na szacunek do nich, oglądanie obrazów, wykonywanie upominków, laurek, przygotowywanie niespodzianek, opieka nad młodszymi dziećmi, hodowla roślin, zwierząt i opieka nad nimi).
- kształcenie mowy, poprawności wymowy, wzbogacanie i uściślanie słownika, wyrabianie umiejętności poprawnego budowania zdań, swobodnego i logicznego wypowiedziania się (swobodne wypowiedzi, omawianie treści obrazków, rozmowy, ćwiczenia słownikowe, układanie opowiadań na dany temat, nauka i deklamowanie wierszy, inscenizacje itd.),
- wyrabianie i doskonalenie sprawności, umiejętności i nawyków we wszystkich obszarach wychowania (zajęcia ruchowe, muzyczno - ruchowe, gry, ćwiczenia ortofoniczne i liczbowe, odpowiednie zajęcia plastyczne, techniczne, sprzątanie pomieszczeń, porządkowanie zabawek, „naprawianie” pomocy, hodowanie roślin i zwierząt itd.),
- rozwijanie postawy estetycznej - zdolności odczuwania piękna i potrzeby obcowania z nim (słuchanie muzyki i utworów literatury pięknej - poezji, prozy, oglądanie przedstawień i dzieł sztuki, spacerowanie i wycieczki w celu obserwacji piękna przyrody itp.),
- rozwijanie zamiłowań indywidualnych (gdy w toku wszystkich zajęć pamiętamy o zasadzie pracy indywidualnej odpowiadającej zdolnościom i zainteresowaniom poszczególnych dzieci).

Te ogólne cele będą zrealizowane wówczas, gdy jasno określony zostanie cel szczegółowy każdego zajęcia. Umiejętność podania celu szczegółowego wynikającego bezpośrednio z prowadzonego zajęcia, świadczy o właściwym rozumieniu zagadnienia przez nauczyciela, a w rezultacie przez dzieci. Wszystkie zajęcia, prowadzone w sposób prawidłowy i umiejętny, pozwalają na realizację celów w sposób integralny.

Podstawowymi metodami pracy nauczyciela w przekazywaniu treści wychowawczo – dydaktycznych są pogadanki, opowiadania, wiersze i piosenki, gry i zabawy organizowane bądź przeżywane razem z dziećmi zawsze w połączeniu z jego osobistym przykładem.

Pogadanka

Pogadanka jest to swobodna rozmowa z dziećmi, która uczy słuchać i mówić. Jest oparta na obserwacji, dostrzeganiu np. przedmiotów z otoczenia, zwierząt, roślin, zdarzeń z życia, objawów przeżyć wewnętrznych itp. W pogadance nauczyciel nie powinien nic narzucać, lecz umiejętnie kierować uwagę dziecka na obserwowany przedmiot, czy to pytaniem, czy odpowiednim ustawieniem przedmiotu. Pogadanka nie może mieć cech wykładu, ani też nie może być dorywczą rozmową bez planu i celu. Pogadanka ma pośrednio wprawiać dziecko w logiczne myślenie. Najlepiej więc obierać na nią porę ranną, bo jest to najtrudniejsze zajęcie, wymagające zastanowienia się. Pogadanka u młodszych dzieci powinna trwać nie dłużej niż 10-15 minut, ze starszymi 15-20 minut. Jeżeli nauczyciel widzi, że dzieci są znużone, powinien wcześniej skończyć.

W pogadance bardzo ważną rolę odgrywa uwaga dziecka, dlatego trzeba dołożyć wszelkich starań, aby przez odpowiednie przedmioty, wierszyki, piosenki obudzić zainteresowanie i zaciekawienie. Pogadanka jest najlepsza wtedy, gdy wiele mówią dzieci a nauczyciel mniej. Nie powinien on mówić o tym, co dzieci mogą ujrzeć same. Bardzo ważną rzeczą jest nawiązywanie do codziennych doświadczeń i przeżyć dzieci.

W pogadance bardzo wiele zależy od pytań. Powinny one być:

- dostosowane do stopnia rozwoju dzieci,
- wypowiedane w słowach najprostszych, zwięźle, poprawnie pod względem językowym,
- tak sformułowane, by nie podsuwały gotowej odpowiedzi,
- wszystkie w związku przyczynowym, by pobudzały do myślenia i wnioskowania (nie dawać dziecku gotowych określeń, do których może dojść samo drogą zastanowienia się),
- kierować je do wszystkich dzieci, a nie tylko do wybranych.

Jeżeli dziecko nie udzieli odpowiedzi może to być znak, że nie rozumie pytania. Należy je wtedy naprowadzić, ale nie dawać gotowej odpowiedzi ani nie podpowiadać, by uczyć dziecko samodzielności. Nauczyciel powinien zachęcać dzieci do wypowiedania się całymi zdaniami, ponieważ pogadanki mają też kształtować mowę dziecka.

Rodzaje pogadanek mogą być bardzo różne: o przedmiotach, historyczne, religijno – moralne, dotyczące zdarzeń życia codziennego itp.

Opowiadanie

Innym środkiem wychowawczym są opowiadania. Znaczenie pedagogiczne opowiadania leży w jego sile sugestywnej, która przykuwa uwagę dziecka, zajmuje jego wyobraźnię. W opowiadaniu dziecko poznaje życie innych ludzi, dotyka niemal osób w nim występujących, wczuwa się w ich uczucia, zamiary, cieszy się ich powodzeniem, smuci ich cierpieniem.

Głównym celem opowiadań jest rozbudzenie szlachetnych uczuć i zachęta do dobrych czynów. Dlatego należy strzec się w nich zbytniego fantazjowania. Powinny wywoływać one radość w dziecku i pomnożyć ją w nim, ale nigdy kosztem prawdy i miłości bliźniego. Nie powinny zatem wywoływać wesołości ironiczną krytyką albo karykaturą wad innych.

Opowiadanie:

- powinno mieć piękną formę,

- być wzorem poprawnego wysławiania się,
- pobudzać inteligencję, wprawiać w ruch wyobraźnię przez odtwarzanie słyszanego zdarzenia, utrwaląc pamięć, uczyć wnioskować o przyczynie, skutkach i logicznym następstwie zdarzeń,
- przyczyniać się do nawiązywania więzi dzieci z nauczycielem, łagodzić lęk, nieufność.

Cały urok opowiadania leży w formie zewnętrznej. Treść jego powinna być zrozumiała dla dziecka, „żywa”, zabarwiona tajemniczością, w jasny sposób przedstawiająca siłę charakterów występujących w nim osób. Język powinien być piękny, malowniczy, nie zdrobniały. Nauczyciel aby oddać wiernie treść opowiadania powinien wczuć się w jego tekst, czego dowodem będzie odpowiednia dykcja, modulacja głosu, sposób poruszania się. Podawane treści powinny być opowiadane, a nie czytane, co umożliwia bezpośredni kontakt z dziećmi i obserwację ich zachowań. Należy pamiętać o tym, aby unikać moralizowania, a opowiadania kończyć krótkimi pytaniami, bądź poleceniem zilustrowania wydarzeń. Opowiadanie dla młodszych dzieci powinno trwać do 10 min., dla starszych od 15 –20 min. Rodzaje opowiadań: religijne, historyczne, przyrodnicze, z życia dzieci itp.

Wiersze i piosenki

Poezja jest bardzo ważnym środkiem wychowawczym - budzi szlachetne uczucia i pragnienia, kształtuje poczucie piękna. Wiersze i piosenki dla dzieci powinny być proste i melodyjne. Forma wiersza ma pomóc utrwalić się treści w pamięci i sercu dziecka. Treść powinna być łatwa, rytm wyraźny, styl pełen prostoty i barwy, język piękny, wolny od nienaturalności, wyrażenia jasne, zrozumiałe, czysto polskie. Ważną zaletą wierszy dla dzieci jest humor i prawda życiowa.

Wiersze i piosenki rozbudzają uczucia moralne, patriotyczne, religijne, pogłębiają wyobrażenia zdobyte w pogadankach, są bardzo ważnym środkiem kształcenia pamięci. Nie wystarczy czytać dzieciom wierszy, ale należy uczyć je na pamięć, inscenizować. Ze względu na rozbudzanie uczuć, wpływanie na wolę dziecka wiersz można poprzedzić odpowiednią pogadanką lub opowiadaniem, w którym dokładnie wyjaśnimy jego treść.

Możemy wyróżnić wiersze i piosenki o różnorodnej tematyce:

- o treści etycznej, dotyczącej najczęściej życia dzieci, ośmieszające wadę a podkreślające cnotę,
- narodowe, historyczne - pobudzające miłość do Ojczyzny,
- religijne - pobudzające do miłości Boga, opowiadające o życiu Pana Jezusa, zachęcające do modlitwy,
- przyrodnicze - opisujące zwierzęta, rośliny, sposób ich życia,
- humorystyczne - opowiadające zdarzenia z życia dzieci, dotyczące świata roślin i zwierząt,
- okolicznościowe.

Nauczyciel powinien deklamować wiersz z pamięci, zwracając uwagę na poprawną wymowę oraz odpowiednią dykcję. Musi upewnić się, czy dzieci rozumieją jego treść, w razie niejasności wytłumaczyć znaczenie poszczególnych słów, sformułowań, przenośni itd.

Uczenie dzieci wierszy i piosenek wpływa znacząco na ich rozwój – ćwiczy pamięć, mowę, bogaci słownictwo, pomaga wyrażać uczucia, rozwija zdolności i zachęca do różnorodnej twórczości.

Gry

Gry to zabawy, w których dziecko lubi przyjmować pewne role i z zaangażowaniem je odtwarza. Gry rządzą się pewnymi prawami:

- nie mogą mieć cechy przymusu,
- nie należy kłaść zbytniego nacisku na rygor,
- są szkołą życia towarzyskiego i miłości braterskiej - dzieci powinny więc przestrzegać zasad dobrego wychowania (Bojanowski zalecał, aby siostry obserwowały dzieci i korygowały ich zachowanie),
- należy zostawić dzieciom jak najwięcej swobody w ich organizacji, zachęcić je do karności i porządku, bo gry uczą zasad życia społecznego,
- czuwać, aby nikt nie wyłamywał się z zasad, bo gry mają rozwijać poczucie solidarności i odpowiedzialności za wszystkich,
- nie należy usuwać żadnego dziecka z udziału w nich z racji braku jakichś zdolności,
- starać się o urozmaicenie gier, ale nie zmieniać ich zbyt szybko, bo to osłabia wytrwałość.

Gra powinna być poprzedzona pogadanką lub odpowiednim opowiadaniem, bo wtedy dziecko wie, co i dlaczego ma robić. Po pogadance można nauczyć piosenki, według której dzieci będą się bawić. Nauczyciel objaśnia przebieg zabawy, wyznacza dzieciom role, ale w szczegółach zostawia im swobodę i miejsce na ich własne pomysły. Mogą być gry przy piosence, muzyce, gimnastyczne i inne. Znaczenie gier w wychowaniu jest duże, bo:

- mogą rozwijać poczucie piękna w ruchach, zręczność i giętkość ciała,
- uczą harmonii między słowem i czynem,
- rozwijają słuch i muzykalność,
- utrwalają wyobrażenia nabyte w pogadankach,
- kształcą pamięć i fantazję,
- uczą skupiać uwagę,
- uczą koleżeńskości, uprzejmości, uczciwości i poczucia jedności,
- stosownie do treści mogą też wpływać na uczucia moralne,
- przez wykonywanie pewnych ról dzieci pokonują swą nieśmiałość.

Gry gimnastyczne mają za cel ćwiczenie i rozwój fizyczny, rozwój uwagi, orientacji i zręczności.

Zabawy

Doceniając rolę i wartość zabawy w procesie wychowania małego dziecka, nauczyciel stwarza dzieciom możliwości dowolnej zabawy oraz świadomie inicjuje i organizuje różne jej formy dla celów wychowawczo – dydaktycznych, np.¹⁷:

---

¹⁷ W. Okoń: *Zabawa a rzeczywistość*, WSiP, Warszawa 1987, s. 159-161.

1. Zabawy konstrukcyjne - zaspokajają potrzebę twórczej aktywności dzieci, wzbogacają ich wiedzę o materiałach i konstrukcjach, uczą zmieniać rzeczywistość.
2. Zabawy twórcze zwane naśladowczo - czynnościowymi, czy tematycznymi. Za ich pośrednictwem dzieci wyrażają w sposób twórczy siebie i otaczającą ich rzeczywistość.
3. Zabawy dydaktyczne są przygotowywane przez nauczyciela. Służą przede wszystkim uczeniu się dzieci, a głównie rozwojowi ich spostrzegawczości, uwagi, pamięci, myślenia, wzbogacaniu wiedzy i kształtowaniu mowy.
4. Zabawy ruchowe, wywierają szczególnie silny wpływ na rozwój fizyczny dzieci, a zarazem na rozwój takich cech charakteru, jak śmiałość, wytrwałość, odwaga, wola podejmowania wysiłku w osiągnięciu celu, wiara we własne możliwości i siły.

Praca wychowawczo – dydaktyczna w przedszkolu organizowana jest na podstawie tygodniowego planu pracy uwzględniającego wszystkie sfery rozwoju dziecka.

Źródłem szczegółowych wskazań dotyczących specyfiki procesu wychowawczo – dydaktycznego i opiekuńczego w przedszkolu oraz wskazówek metodycznych niezbędnych w realizacji niniejszego programu wychowania przedszkolnego są pisma bł. Edmunda Bojanowskiego, w których zawarł swoją koncepcję pedagogiczną.

9. Załączniki

Edmund Bojanowski zwracał uwagę na ważność i konieczność integralnego wpływu wychowawczego. Określił szczegółowo organizację dnia i tygodnia, by zachowana została harmonia i właściwe proporcje w działaniach opiekuńczych, wychowawczych i dydaktycznych. Następujące po sobie w każdym dniu, kolejno: zabawa, nauka, praca - rozpoczynane, przeplatane i kończone modlitwą miały przygotowywać dzieci do wszystkiego, co jest treścią życia. Plan dnia, tygodnia związane są z porami roku i okresami roku liturgicznego. Poszczególne wydarzenia w ciągu roku wyrażały się w obrzędowości opartej na tradycyjnych obrzędach narodowych, ludowych i religijnych. Edmund Bojanowski proponuje szereg obrządków odpowiednich do wprowadzenia i podtrzymywania w ochronce, które miały przyzwyczajać dzieci do świętowania i pielęgnowania tradycji. Zaleca też, by każda ochronka miała swoje zwyczaje, które będzie podtrzymywać i pielęgnować – np. obchodzenie urodzin, modlitwy o zdrowie dla chorych dzieci, karmienie ptaszków zimą, powitanie wiosny, gwiazdka i inne związane z porami roku i świętami. Miały one swój specyficzny charakter, rozbudowaną symbolikę oraz bogatą oprawę artystyczną.

Edmund Bojanowski zwraca szczególną uwagę na wątki religijne, nie dlatego, że mają dominować nad innymi, lecz by wychowanie religijne nie było czymś odrębnym, ale składową częścią wychowania w ogóle. Należy je pojmować jako całość oddziaływań na życie dziecka inspirowanych wiarą. Edmund miał świadomość, że pominięcie w wychowaniu tego, co wnosi wiara i religia przyczyniłoby się do tego, że nie obejmowałoby ono całego człowieka, lecz odnosiłoby się do jednostki zredukowanej o płaszczyznę duchową. Realizacja tych wskazań chroniła przed oddzielaniem sfery duchowej od życia codziennego i związanych z nim doświadczeń, wychowania religijnego, moralnego, patriotycznego od wychowania fizycznego i społecznego. W treści Objawienia Bożego i historii zbawienia w umiejętny sposób odnajduje zasady i wzory osobowe, tak ważne w wychowaniu. Wszystko zaś łączy z rytmem otaczającego świata, życia codziennego przedszkola i środowiska. W organizacji takiego integralnego podejścia proponujemy do wykorzystania schemat tygodniowego planu pracy.

Propozycje te można z powodzeniem wykorzystać, po odpowiednim dostosowaniu do planu dnia konkretnego przedszkola, w organizacji jego pracy wychowawczo – dydaktycznej ukierunkowanej na realizację celów programu wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego.

1) Dzień w ochronce

Dzień w ochronce zorganizowany jest tak, by zgodnie z zaleceniem bł. E. Bojanowskiego, odzwierciedlał prawdę, że *każdy dzień jest jakoby życie skrócone*¹⁸. Plan dnia zawiera więc wszystkie elementy życia ludzkiemu właściwe – praktyki religijne, zabawę, naukę, pracę i stwarza liczne okazje do nabywania umiejętności nawiązywania relacji międzysobowych i kultury zachowania.

Wszystkie czynności i treści realizowane w ciągu dnia dostosowywane są do indywidualnych potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci. Całość tworzy pewien stały rytm i porządek życia ochronkowego oraz ma walory wychowawcze. Nauczyciel wykorzystuje poszczególne pory dnia dla eksponowania treści odnoszących się do życia codziennego używając odpowiednich środków i form pracy wychowawczo – dydaktycznej i opiekuńczej.

1. Schodzenie się dzieci i powitanie

§ 10. Reg. Dzieci przychodząc i odchodząc mają się przeżegnać święconą wodą z kropielniczki i Pana Boga pochwalić...

Dzieci schodzą się do przedszkola. Czas ten trwa ok. 1-2 godzin.

Przychodząc witają się z nauczycielem i innymi dziećmi. Używają także pozdrowienia chrześcijańskiego, szczególnie witając się z nauczycielem. Jeżeli w przedszkolu jest umieszczona kropielniczka z wodą święconą, wchodząc czynią znak krzyża. Ze znaczeniem pozdrowienia i żegnania się wodą święconą zapoznają się w czasie katechezy.

Potem uczestniczą w zabawach dowolnych lub organizowanych przez nauczyciela.

Nauczyciel w czasie schodzenia się dzieci wita się i rozmawia z przychodzącymi dziećmi i rodzicami. W zależności od sytuacji, pracuje indywidualnie z poszczególnymi dziećmi lub w małych zespołach, organizuje też zabawy dzieciom, angażuje je w czynności porządkowo – gospodarcze, w których dzieci w formie zabawy rozwijają swoje postawy altruistyczne i umiejętności praktyczne.

Nauczyciel codziennie prowadzi zabawy ruchowe.

2. Modlitwa poranna

§ 14. Reg. ... przed obrazem i ze złożonymi rączkami zmówią: Ojcze nasz, Zdrowaś Maryja i Wierzę i zaśpiewają pieśń: „Kiedy ranne wstają zorze”. Siostra ma razem z dziećmi mówić pacierz, klęcząc.

§ 37. Reg. ... Tak przy rannym jak i wieczornym pacierzu, mają być modlitwie dzieciom poruczane różne potrzeby bliźnich, i sprawa wszystkich ochronek.

Gdy dzieci są już wszystkie razem z nauczycielem zaznaczają tematykę dnia, uzupełniają kalendarz pogody i potem następuje wspólna modlitwa poranna. Nauczyciel modli się razem

---

¹⁸ AGSD, B-h-2, k. 35r.

z dziećmi, podaje intencje i zachęca do tego dzieci. Wdraża dzieci do codziennej, wspólnej modlitwy w ochronce, także spontanicznej, do nawiedzania Najświętszego Sakramentu w kaplicy lub kościele dostosowując się do warunków danej ochronki.

W zależności od warunków modlitwa odbywa się przed lub po śniadaniu dzieci.

3. Zabawa

§ 16. Reg. Codziennie więc po pacierzu z rana, najprzód następują zabawy.

§ 17. Reg. Siostra winna razem się bawić. Czasem trzeba je same zostawić przy zabawie, a nieznacznie doglądać, czy się zachowują jak powinny.

§ 21. Reg. Bawić się mają grzecznie, bez krzyku, bicia, popychania. Owszem przy zabawach, szczególnie nauczyć się mają, przystojnie stać, chodzić, siedzieć, grzecznie prosić i dziękować.

Mając na uwadze to, iż zabawa jest podstawową formą aktywności dziecka i doceniając efekty uczenia się w zabawie i przez zabawę, nauczyciel stwarza dzieciom warunki i okazje do zaspokojenia tej ich naturalnej potrzeby. Dzieci same organizują sobie zabawy, nauczyciel czuwa nad ich bezpieczeństwem i w razie potrzeby zwraca uwagę na poprawne zachowanie. Czasem nauczyciel wychodzi do dzieci z propozycją zabawy, którą organizuje i w której uczestniczy, wykorzystując w sposób twórczy czas zabawy, kreuje sytuacje wychowawcze, zwraca uwagę na kulturę osobistą, zachowanie, budowanie poprawnych relacji między dziećmi, formy grzecznościowe itp., umiejętnie aktywizuje dzieci i ukierunkowuje ich aktywność.

4. Nauka

§ 22. Reg. Po zabawach następują naučky ...

§ 29. Reg. Siostra ma dzieciom opowiadać różne rzeczy, które koło siebie widzą. Zresztą powiastki święte, katechizm, wierszyki, piosenki, poznawanie liter, rachunki, rysunki to jest wszystko czego się uczyć mają.

Nauczyciel organizuje i prowadzi zajęcia zespołowe zgodnie z programem wychowania mające na celu integralny rozwój dziecka, wykorzystując różnorodne formy i metody pracy, dostosowując je do potrzeb i możliwości dzieci w poszczególnych grupach wiekowych. Organizuje także zabawy i pracę w małych zespołach w oparciu o zainteresowania dzieci.

Przywiązuje dużą wagę do pobytu dzieci na świeżym powietrzu – zabawy na placu zabaw, spacer i wycieczki rekreacyjno – edukacyjne.

5. Anioł Pański

§ 32. Reg ... w południe zmówią Anioł Pański.

Nauczyciel wspólnie z dziećmi odmawia z w południe modlitwę „Anioł Pański”. Z treścią tej modlitwy i tradycją jej odmawiania dzieci zapoznają się na katechezie.

Potem następuje obiad, po którym dzieci młodsze leżą do czasu podwieczorku.

Starsze dzieci mają zajęcia zorganizowane, najczęściej praktyczne, pracują w małych zespołach. Po podwieczorku takie zajęcia mają dzieci młodsze.

6. Zajęcia praktyczne

§ 34. Reg. Potem wprawiać się będą do robót różnych. Latem w ogródku do kopania, grabienia, pielienia zagonów ...

Nauczyciel organizuje zajęcia, by rozwijać wrodzone zainteresowania i zdolności dzieci oraz wdrażać dzieci do zajęć praktycznych. Stwarza okazje do rozwijania różnorodnych umiejętności i nabywania nowych doświadczeń życiowych. Wykorzystuje przy tym różnorodne okoliczności związane z porami roku, świętami, potrzebami życia codziennego, by nadawać znaczenie zwłaszcza czynnościom, które nie mają jedynie utylitarnego wymiaru lecz służą pomnażaniu dobra, piękna i rozwijania talentów.

W godzinach popołudniowych i w czasie rozchodzenia się dzieci do domu kontynuowana jest działalność wychowawczo – dydaktyczna.

Praca odbywa się najczęściej w małych zespołach. Nauczyciel proponuje dzieciom aktywności dostosowane do tematyki wynikającej z programu, bierze pod uwagę warunki pogodowe i organizuje je w sali lub na świeżym powietrzu. W tym czasie odbywają się zabawy i gry dydaktyczne, tematyczne, manipulacyjno – konstrukcyjne, pielęgnowanie kąćków przyrody (roślin i zwierząt), dowolna twórczość plastyczna. Prowadzona jest także praca wyrównawcza.

Jest to również czas na kontakty indywidualne nauczyciela z rodzicami dzieci.

Rachunek sumienia

§ 36. Reg. Po nauce rachunków ma siostra z dziećmi przechodzić ich wszystkie sprawy dzienne, jakoby mały rachunek sumienia. Tu dawać im będzie napomnienia, pochwały, przestrogi, pokutki. A w tym wszystkim nie ma się rządzić, ani zbytęcną łagodnością, ani zbytęcną surowością, ale miłością serdeczną, sprawiedliwością i wyrozumiałością dla maluczkich dzieci.

Na zakończenie zajęć bądź przy modlitwie Anioł Pański nauczyciel podejmuje z dziećmi refleksję nad ich zachowaniem w ciągu dnia. Zwraca uwagę na zaistniałe sytuacje, w których razem z dziećmi nazywa to, co było dobrem i jest godne uznania, pochwały, nagrody oraz pomaga rozpoznawać i nazywać to, co było złym i jeżeli zachodzi potrzeba napomina, daje przestrogi i określa sposób naprawienia złej sytuacji kierując się dobrem wszystkich dzieci i każdego z osobna. Przyjmuje przy tym postawę określoną wyżej przez E. Bojanowskiego i rozmawiając z dziećmi razem z nimi określa sytuacje, nagrody i kary. Kształtuje tym samym sumienie dziecka w sposób prawidłowy, uczy je samokontroli i samooceny oraz umiejętności przyjmowania konsekwencji swych czynów i zachowań. Praktyka ta wymaga stopniowania i uwzględnienia możliwości związanych z wiekiem dzieci.

Praktyka codzienna

§ 26. Reg. *Starszym dzieciom i grzeczniejszym da się dozór nad młodszymi, np. jednemu nad trzema, i to będzie odpowiedzialne za tamte.*

Nauczyciel uwrażliwia dzieci na potrzeby innych, rozwija w nich postawę opiekuńczości poprzez angażowanie dzieci we wzajemną pomoc przy różnych czynnościach praktycznych. Dzieci starsze, mocniejsze, zdrowsze itd. pomagają w ten sposób dzieciom młodszym, słabszym czy niepełnosprawnym licząc się z ich potrzebami, dostosowując do nich tempo i pomagając w drobnych sprawach w sposób naturalny wyzwalają się przy tym z właściwego dzieciom egoizmu i uczą się postaw altruistycznych.

2) Dni tygodnia w ochronce

Poszczególne dni tygodnia i ich charakter odnosiły się do treści towarzyszących ludzkiemu życiu w całej jego złożoności, co znajduje wyraz w działaniach wychowawczo – dydaktycznych i opiekuńczych. Bł. E. Bojanowski brał przy tym pod uwagę dyspozycję dziecka do czynnego włączania się w te działania wynikającą z możliwości rozwojowych oraz rytmu życia codziennego. Wychodził z założenia, że *dziecko nie pojmuje nic, czego by do życia otaczającego lub okoliczności nie przyczepił. Tu nasamprzód rozkład zajęć w harmonii z porami roku*¹⁹. Takie ścisłe łączenie religii, kultury, natury i życia codziennego wpisane w pory roku kalendarzowego i liturgicznego jest skutecznym sposobem scalania nie tylko wszystkiego, co składa się na środowisko wychowawcze, w którym dokonuje się integralny rozwój dziecka, ale także wizję życia ludzkiego, którą sobie przyswaja.

Zgodnie z tymi treściami i celem integralnego wychowania dziecka nauczyciel używa odpowiednich metod, środków i form działań wychowawczo – dydaktycznych w organizowaniu zajęć w poszczególne dni tygodnia. W nich harmonijnie łączą się treści, obrzędy, zabawy i wszelkie czynności dotyczące natury, życia domowego, religijnego z życiem codziennym tak, by dziecko miało możliwości rozwoju swych zainteresowań, a nauczyciel kształtował jego postawy i przekazywał wartości, którymi winno kierować się w życiu. Codziennie nauczyciel razem z dziećmi zaznacza tematykę dnia, uzupełniając kalendarz pogody, a następnie przypomina religijny wątek dnia, który wybrzmiewa we wspólnej modlitwie porannej i kalendarzu tygodnia. Każdy dzień ma swój charakterystyczny klimat wynikający z przypisanego mu patronatu, w którym realizowane są poszczególne zajęcia i różnorodne formy aktywności zawarte w planie dnia.

Poniedziałek

§ 39. Reg. *... po niedzielnym spoczynku u rodziców, wracają dzieci, jakoby z porankiem nowo zaczynającego się tygodnia. A jak każdy dzień zaczynają od zabaw, tak cały pierwszy dzień tygodnia poniedziałek, mają więcej na zabawach i wesołych piosnkach, niż na nauce i robotach przepędzić. Tym sposobem z wolności, jaką miały w niedzielę, nieznacznie przejdą do zatrudnień ochronkowych (...). Ponieważ dzień ten bywa przeznaczony nabożeństwu o Opatrzności Bożej, przeto stosowna do tego pieśń nabożna ma być w tym dniu śpiewana,*

---

¹⁹ Notatki E.B., B-i-1, k. 30.

i latem odprawiane z dziećmi przechadzki, w czasie których mają im być pokazywane i tłumaczone różne rzeczy, które Pan Bóg z Opatrzności Swojej dla pożytku człowieka stworzył. Zimą zaś do takowych opowiadań można używać obrazków.

Dzień poświęcony Opatrzności Bożej. W poniedziałki nauczyciel uwrażliwia dzieci na dostrzeganie darów Bożej Opatrzności w codziennych sytuacjach życia oraz pięknie otaczającego świata przygotowując je krótko do modlitwy i podając intencje. Kształtuje w ten sposób postawę wdzięczności wobec Pana Boga i ludzi – dobroczyńców, za których dzieci modlą się.

Więcej w tym dniu jest zabaw niż nauki zgodnie z powyższym uzasadnieniem określonym przez bł. Edmunda.

Wtorek

§ 40. Reg. ... mają także jeszcze trwać wesole zabawy, ale już opowiadania o różnych rzeczach, które dzieci widzą, tłumaczenie obrazków, uczenie się wierszyków, i zabawianie się robótkami, ma do poważniejszych zatrudnień zaprawiać. Ponieważ zaś wtorek, przeznaczony jest nabożeństwu do Aniołów Stróżów, przeto mają dzieci w tym dniu śpiewać pieśń nabożną o Aniołach Stróżach, i tegoż dnia ma się wybierać pomiędzy dziećmi najgrzeczniejsze na dozorców nad drugimi na cały tydzień. A takie dzieci będą się nazywać aniołkami, i każde z nich będzie miało pod dozorem troje dzieci, i za ich sprawowanie się będzie odpowiedzialne.

W tym dniu nauczyciel przypomina dzieciom Aniołów Stróżów, zwraca uwagę na ich rolę i zadania, jakie mają szczególnie wobec dzieci oraz potrzebę naśladowania ich w życiu każdego człowieka. Wybiera dzieci pełniące rolę Aniołów Stróżów. Mobilizuje ich do takich zachowań, które byłyby wzorem dla innych.

Bł. Edmund zaleca w tym dniu równowagę między zabawą a nauką zwracając uwagę na konieczność liczenia się z potrzebami dzieci, rytmem życia i potrzebą stopniowania zajęć, przechodzenia do kolejnych czynności tak, by dydaktyka nie dominowała nad zabawą, ale z niej wynikała we właściwych proporcjach służąc wychowaniu.

Środa

§ 41. Reg. W środę, która jest przeznaczona nabożeństwu za dusze zmarłych, ustać mają piosenki wesole, a zabawy tylko cichsze i krótsze odbywać się mają. Na to miejsce więcej będzie nauki, a szczególnie opowiadane i przypominane będą powiastki starego testamentu ...

Dzień, w którym w szczególny sposób dzieci pamiętają w swoich modlitwach o zmarłych. Odbywa się w nim mniej zabaw, a więcej nauki. Dzieci pielęgnując pamięć o zmarłych, zachowując zwyczaj modlitwy za ich dusze w sposób obrazowy i obrzędowy zapoznają się z prawdą o życiu, w którym śmierć ma swoje miejsce, ale również nabierają powoli świadomości, że nie jest ona zdolna zniszczyć dobra, prawdziwej miłości itd. Nauczyciel wspomina o tym przy modlitwie porannej przybliżając dzieciom także prawdę o niebie, jako miejscu wiecznego życia i szczęścia. Posługuje się przy tym Biblią – Starym Testamentem

wykorzystując przystępne opisy postaci i wydarzeń biblijnych. Szerzej z tą tematyką oraz zgodnie z możliwościami dzieci zapoznają się na katechezie.

Czwartek

§ 42. Reg. ... jako wesoły dzień przeznaczony pamiętce ustanowieniu Najświętszego Sakramentu, dzieci mogą się znowu cieszyć zabawami. W czasie nauki, przypominane im będzie życie Pana Jezusa, a szczególnie Ostatnia Wieczerza i umywanie nóg Apostołom. Pieśni śpiewać będą o Najświętszym Sakramencie (...). Przy podwieczorku, jeśli dzieci chleb sobie przynoszą niech się między sobą na znak miłości łamią tym chlebem, choć po odrobinie. Które mogą w tym dniu za uproszeniem rodziców, przyniosą do ochronki choć najmniejszą dla ubogich jałmużnę, latem jaki owoc, zimą kawałek chleba, albo parę kartofli; a zamówiwszy ubogiego, aby w tym dniu odwiedził ochronkę, niech mu dziatki jałmużnę złożą.

Dzień, w którym wspominamy pamiętkę ustanowienia Najświętszego Sakramentu jest przeżywany bardziej podniosłe, dlatego przeważają wesołe zabawy.

Nauczyciel podczas porannej modlitwy czyta dzieciom krótkie fragmenty Ewangelii opisujące to ważne wydarzenie. Wdraża dzieci do wyrażania wdzięczności i radości poprzez dzielenia się tym, co posiadają, poprzez konkretne, drobne czyny. Zwraca także uwagę na potrzebę pamięci o ubogich, potrzebujących dobroci i miłości, stwarza także okazje dzieciom, by mogły postawy te kształtować w praktyce, by uczyły się dzielić i pomagać w sposób bezinteresowny oraz z szacunkiem dla tych, którym pomagają.

Piątek

§ 43. Reg. ... jako w dzień przeznaczony pamiętce Męki Pańskiej ustają wszelkie zabawy i piosnki wesołe (...). Jeśli dzieci chleb przynoszą z sobą, ma jedno między nimi najgrzeczniejsze zbierać od wszystkich po odrobinie na znak postu i jałmużny; a z tych kawałeczków zrobioną zupę, zanieśe wybrane do tego dziecię jakiemu choremu albo ubogiemu we wsi ...

Po południu o 3-ciej godzinie, chwilę śmierci Pana Jezusa obchodzić będą dzieci zupełnym milczeniem ...

Dzień, w którym ze względu na pamięć o Męce Pańskiej, dzieci mają możliwość uczyć się stosownego zachowania, powagi i motywacji do dobrych czynów, które są rezygnacją z czegoś, co je kosztuje, ale przynosi dobro innym. Nauczyciel wdraża dzieci do drobnych ofiar, wyrzeczeń, poświęceń. Uwrażliwia na ludzi chorych i ubogich. Zachęca do odwiedzania ich w domach, robienia miłych niespodzianek, okazywania drobnych gestów miłości.

Wprowadzana jest w tym dniu praktyka „rachunku sumienia”, czyli wspólnego zastanowienia się nad zachowaniem dzieci podsumowującego cały tydzień, wzajemne przeproszenie się za wyrządzone zło. Nauczyciel uświadamia dzieciom, że wielkim dobrem, które możemy sobie świadczyć nawzajem jest przeproszenie i przebaczenie, dzięki czemu czas odpoczynku w sobotę i niedzielę możemy przeżywać w radości i zgodzie.

Nauczyciel w modlitwie porannej ukierunkowuje spontaniczne intencje dzieci na akty dziękczynienia za to, że Jezus oddał za nas życie, przeproszenia Go za brak miłości i zło.

W ciągu dnia zwraca uwagę na to, by zabawy dzieci były bardziej ciche, przypomina dzieciom o godzinie śmierci Jezusa. Praktyki te uczą dzieci właściwych postaw religijnych, ale także umiejętności odraczania czasu zaspokajania potrzeb, wrażliwości na potrzeby innych i konkretnej odpowiedzi na nie.

---

3) Schemat tygodniowego planu pracy

Temat tygodnia:		Treści wychowawczo - dydaktyczne						
Dzień tygodnia	Temat dnia	Cel operacyjny	Obszar fizyczny	Obszar umysłowy	Obszar społeczny	Obszar kulturowy	Obszar moralny	Obszar religijny
Poniedziałek								
Wtorek								
Środa								
Czwartek								
Piątek								

4) Obrzędowość ochronki

Bardzo ważnym środkiem wychowania w ochronce była obrzędowość oparta na tradycyjnych obrzędach narodowych, ludowych i religijnych. Bł. E. Bojanowski twierdził, że *wychowanie jest zachowywaniem obyczajów rodzinnych – ma charakter zachowawczy tych zwyczajów, z których idą obyczaje*²⁰. Proponuje więc szereg obrzędów odpowiednich do wprowadzenia w ochronce, które nie tylko miały przyzwyczajać dzieci do świętowania, pielęgnowania zwyczajów i tradycji, ale także kształtowania ich osobowości. Zaleca również, by każda ochronka miała swoje własne zwyczaje, które będzie podtrzymywać. Miały one swój specyficzny charakter, rozbudowaną symbolikę oraz bogatą oprawę artystyczną.

W Ochronce powinny dzieci pierwaj się nauczyć żyć niż czytać, pisać lub tp. – Przeto ważniejsze okoliczności życia, które już i w wieku dziecięcym nie miały wpływ moralny wywierają są zdolne, uwydatniać należy uroczystymi znamionami.

*My wszelkie zdarzenia i okoliczności podobne nie tylko za wążek do moralnego pouczenia bierzemy, ale nadto stawiamy je w poczet uroczystych obrzędów, jakimi przodkowie nasi i lud nasz dotychczas, wszelkie ważniejsze chwile rodzinnego życia obchód święci. Zwyczaje takowe silnie na wyobraźnię dziecięcą bijące, podnoszą nierównie wyżej wartość moralną tychże okoliczności życia, i zewnętrzną formą obrzędową wypowiadają jak najdostępniej ich głębsze znaczenie wewnętrzne*²¹.

Obrzędowość ochronki ubogaca jej codzienne funkcjonowanie, jest bardzo przystępną dla dzieci formą przekazu wartości i przyswajania ich w życiu, w czym bardzo chętnie uczestniczą. Przytoczone niżej obrzędy są propozycją, którą można wykorzystać w przedszkolu.

Rozpoczęcie nowego roku szkolnego w ochronce:

- uroczyste powitanie dzieci przez nauczycieli
- wręczenie nowo przybyłym dzieciom drobiazgu (upominku), przygotowanego przez dzieci starsze
- Msza Święta na rozpoczęcie roku szkolnego

Urodziny i imieniny

- podkreślenie dnia imienin lub urodzin dziecka; rozmowa z solenizantem
- dziękczynna modlitwa dziecka za dar życia, za doznane już łaski
- wspólna modlitwa dzieci w intencji solenizanta
- składanie życzeń i wręczenie przygotowanego podarunku przez dzieci
- poczęstunek słodyczami
- wspólny śpiew i zabawy

W dniu imienin lub urodzin dziecko przynosi białą szatkę od Chrztu Świętego. Jeśli takiej nie ma to zakładamy mu białą „szatkę ochronkową”. Dzień ten jest okazją do wspomnienia wydarzenia Chrztu Świętego - momentu, kiedy człowiek staje się Dzieckiem Bożym.

---

²⁰ AGSD, B-h-3, k. 3r.

²¹ AGSD, B-h-5, k. 2r.

Śpiewane pieśni:

„Przez Chrztu Świętego wielki dar”,
„Com, przyrzekł Bogu przy chrzcie raz”

Ozdrowienie

- modlitwa dzieci w ochronce za chorych kolegów i koleżanki
- modlitwa dzieci za chorych: rodzeństwo, rodziców, dziadków
- modlitwa dziękczynna dziecka za powrót do zdrowia. (Dziecko dziękuje w obecności innych dzieci. Dotyczy to sytuacji, kiedy wraca do ochronki po dłuższej, poważniejszej chorobie)
- wspólna modlitwa - wyrażenie wdzięczności Panu Bogu za dar zdrowia

Praktyka ta jest okazją, by nawiązać do cierpienia Pana Jezusa, zachęcić dzieci do łączenia swoich cierpień z Jego cierpieniami i z ufnością zwracać się do Niego jako Lekarza duszy i ciała.

Gwiazdka

- słuchanie fragmentów Ewangelii o Narodzeniu Pana Jezusa
- modlitwa za dobroczyńców
- dzielenie się opłatkiem
- składanie życzeń świątecznych
- przygotowanie i wspólna Wigilia z rodzicami
- śpiew kolęd
- otrzymywanie prezentów

Dzielimy się między sobą

- dzielenie się słodyczami i zabawkami przyniesionymi z domu oraz znajdującymi się w ochronce

Wielkopostna jałmużna

- w piątki Wielkiego Postu łączenie czynów miłosierdzia z krzyżem Pana Jezusa oraz świadczenie ich wobec bliźnich
- okazywanie wobec innych czynów mających charakter pokutny np.: rezygnacja z czasu wolnego na zabawę, by odwiedzić osoby starsze, samotne, opuszczone

Baranek

- składanie życzeń świątecznych
- dzielenie się jajkiem wielkanocnym

Łączenie Tajemnicy Zmartwychwstania Pana Jezusa z budzącą się do życia przyrodą.

Rocznica założenia ochronki

- modlitwa dziękczynna

- uroczysta Msza Święta
- przedstawienie lub inscenizacja dotycząca osoby i dzieła bł. E. Bojanowskiego

Zakończenie roku szkolnego

- pożegnanie dzieci opuszczających ochronkę
- obdarowanie pamiątkowymi upominkami
- nakreślenie znaku Krzyża Świętego na czole dzieci na znak błogosławieństwa
- uroczysta Msza Święta na zakończenie roku szkolnego

5) Recenzja „Programu wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego”

„Program wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego” stanowi opis sposobu realizacji zadań wyznaczonych przez nową podstawę programową.

W części pierwszej zawiera on charakterystykę programu, w której jasno i precyzyjnie określone zostały cele opiekuńcze, wychowawcze i dydaktyczne. Na uwagę zasługują szczegółowo sformułowane cele wychowawcze, które znajdują swoje odbicie w każdym obszarze edukacyjnym. Podstawą opracowania programu są treści pedagogiki personalistycznej, koncepcja integralnego wychowania Stefana Kunowskiego i koncepcja pedagogiczna bł. Edmunda Bojanowskiego.

W drugiej części programu zaprezentowane są istotne zasady pracy w ochronkach - przedszkolach wraz z uwzględnieniem charyzmatu Sióstr Służebniczek. Akcent położono na działalność opiekuńczo- wychowawczą i oświatową z określeniem wizji, misji i zasad wychowania w przedszkolach prowadzonych przez Siostry Służebniczki. Na uwagę zasługuje podkreślona w programie w szczególności współpraca z rodziną według ściśle określonych zasad i wspólnie podejmowanych działań na rzecz dzieci i placówki.

Część trzecia programu to jego struktura uwzględniająca wszystkie obszary pracy wychowawczo - dydaktycznej. Tutaj czytamy o sposobach realizacji zadań i celów szczegółowych zgodnie z nową podstawą programową wychowania przedszkolnego.

Część czwarta to treści programowe opiekuńczo- wychowawczo - dydaktyczne, które zostały opracowane na podstawie celów szczegółowych. Obejmują one tematykę materiału edukacyjnego uwzględniając treści wychowawczo - dydaktyczne i przewidywane efekty pracy wraz z procedurą osiągnięcia celów. Układ tego materiału jest czytelny, jasno sprecyzowany i możliwy do realizacji przez każdego nauczyciela. Na uwagę zasługuje fakt, że treści wychowawczo - dydaktyczne do realizacji, pozwalają nauczycielowi na indywidualizację pracy i nie ograniczają możliwości rozwojowych oraz wykonawczych dzieci. Dzięki temu znajdują tu swoje miejsce dzieci które się wolniej rozwijają i te o przyspieszonym rozwoju. To jest wielki walor tego programu.

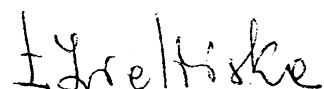
Wskazówki metodyczne zawierają metody, formy, a także środki pracy z dzieckiem przedszkolnym. Szczegółowy ich opis jest przypomnieniem wiedzy na temat ich założeń. Silnie w programie zostały zaakcentowane proporcje między zabawą i działaniami praktycznymi, co jest mocno akcentowane w nowej podstawie programowej. Program stawia na rozwój sprawności i aktywności fizycznej dzieci, pobyt na powietrzu i podejmowanie działań edukacyjnych o różnorodnym charakterze. Istotne jest też to, że priorytetem w tym programie wychowawczym jest przygotowanie dzieci do samodzielności życiowej i wspieranie rodziny.

Załączniki to propozycja: ramowego rozkładu dnia według zaleceń bł. Edmunda Bojanowskiego, plan dnia czyli rytm życia uwzględniający różnorodną tematykę i aktywności dzieci. Położenie nacisku na tradycje narodowe, ludowe, i religijne to jeszcze jeden walor tego programu.

Program kończy wykaz publikacji wskazujący na odwoływanie się do nowoczesnych koncepcji pedagogicznych i nowatorskich, sprawdzonych metod pracy z dziećmi w wieku

przedszkolnym. „Program wychowania przedszkolnego według koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego” jest zgodny z nową podstawą programową i spełnia wszystkie warunki określone w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 stycznia 2009 roku. W 2008 roku otrzymał numer dopuszczenia do realizacji: DPN-5002-19/08, a w miesiącu kwietniu 2009 dokonano jego korekty i dostosowano go do zaleceń nowej podstawy programowej.

Współautorka podstawy programowej

Warszawa, dn, 14.04.2009 r.

W związku z wejście w życie nowej Podstawy Programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego (Dz. U. 2017r., poz. 356) zaktualizowano treści Programu wychowania przedszkolnego wg koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego oraz dodano zagadnienia z zakresu edukacji medialnej w obszarze umysłowym.

Treści opracowała Komisja ds. Wychowania – sekcja do spraw ochronki w składzie: s. Agata Zoń, s. Edyta Piekarz, s. Agnieszka Kornobis, s. Iwona Szopa, s. Dorota Gościńska, s. Weronika Ortyl, pod kierunkiem s dr hab. Marii Opiela, prof. KUL. Zmiany skonsultowano z mgr Ewą Zielińską.

Warszawa, dnia 7 lipca 2017r.

